

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDÍÍ
Institut mezioborových studií Brno

Domáci násilí z pohledu sociálního pracovníka

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí diplomové práce:
PhDr. Alena Plšková

Vypracovala:
Bc. Kamila Kolářová

Brno 2011

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Domácí násilí z pohledu sociálního pracovníka“ zpracovala samostatně a použila jen literaturu uvedenou v seznamu literatury. Elektronická i tištěná verze je totožná.

Brno 29. 11. 2011

.....
Bc. Kamila Kolářová

Poděkování

Děkuji paní PhDr. Aleně Plškové za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé diplomové práce. Zvláště pak děkuji mému manželovi za pomoc a podporu při studiu.

Bc. Kamila Kolářová

Obsah

Úvod	1
1. Domácí násilí z historického hlediska	3
1.1 Charakteristika domácího násilí	4
1.2 Mýty o domácím násilí	19
2. Aktéři domácího násilí	23
2.1 Oběť	23
2.2 Agresor	28
2.3 Děti – svědci domácího násilí	33
3. Dostupná pomoc obětem domácího násilí	37
3.1 Státní instituce a právní pomoc	38
3.2 Nestátní organizace	41
4. Forma pomoci - Azylový dům Helena	48
4.1 Poskytované formy pomoci	49
4.2 Práce s uživatelkami	58
5. Praktická část	62
5.1. Metody a cíle výzkumu, stanovení hypotéz	62
5.2 Výsledky otevřeného kódování	64
Závěr	68
Resumé	70
Anotace	72
Literatura a prameny	74
Seznam příloh	77

Motto:

„Domácí násilí v rodině působí na děti více než všechna genetická postižení.“

MUDr. František Koukolík

Úvod

Ve své diplomové práci se budu věnovat tématu domácího násilí, zejména pak možnostem pomoci jeho obětem. Zaměřím se na pomoc prostřednictvím služeb Azylového domu Helena, což je specializované zařízení poskytující ubytování obětem domácího násilí a jejich dětem s utajenou adresou.

Téma domácí násilí je v poslední době nárazově více či méně medializováno, zpravidla vzhledem k okolnostem a šokujícím příběhům jednotlivých obětí, které se dostanou na světlo veřejnosti. Po uveřejnění těchto případů pak přestává být domácí násilí jen pojmem a problematikou, která je potřeba řešit, ale dostává reálnou podobu a to konkrétní týrané osoby, nebo osob.

Cílem mé diplomové práce jsem si stanovila ujasnit pojem a charakteristiku domácího násilí, charakterizovat osoby jeho jednotlivých aktérů, blíže specifikovat práci sociálních pracovníků a úlohu azylového zařízení. Jako příklad formy pomoci obětem domácího násilí jsem popsala činnost Azylového domu Helena, ve kterém pracuji.

Bohužel i přes závažnost problematiky jsou stále některé formy pomoci bagatelizovány a považovány za zbytečné. Jednou z nich je i existence azylových domů a speciálně azylových domů s utajenou adresou, jež jsou mnohými úředníky, rozhodujícími o financování těchto zařízení, považovány za nepotřebné. Vzhledem k tomu, že v jednom azylovém domě s utajenou adresou pracuji, jsem se rozhodla, že svoji diplomovou práci zaměřím na domácí násilí z pohledu sociálního pracovníka. Tato je rozdělena na teoretickou a praktickou část.

V teoretické části diplomové práce se budu zabývat obecnými poznatky o domácím násilí, jeho formami, znaky a mýty o domácím násilí. Ve druhé kapitole budu podrobněji charakterizovat jeho aktéry – a to oběti, agresora a děti jako svědky domácího násilí. Ve třetí kapitole se věnuji podrobnějšímu rozboru pomáhajících institucí, a to jak státních, tak nestátních, popisu činností a možným formám pomoci. V poslední kapitole teoretické části přibližuji Azylový dům Helena, který působí na území města Brna, jeho formami pomoci, zevrubným popisem tohoto zařízení, práci sociálních pracovníků s uživatelkami ubytovanými v zařízení Helena.

V praktické části budu zkoumat pomocí kvalitativního výzkumu pohled sociálních pracovníků azylového domu Helena na problematiku domácího násilí, potřebnost azylových domů s utajenou adresou a práci s uživatelkami. Prostřednictvím teoretických poznatků jsem zkoumala odpovědi v dotaznících vyplněných pracovníci zařízení Helena. Cílem mého výzkumu bylo zmapování práce sociálních pracovníků, porovnání jejich zkušeností s oběťmi domácího násilí, ale především v utvrzení o nezbytnosti existence azylových domů pro oběti domácího násilí s utajenou (neveřejnou) adresou, jako jedné z nejvhodnějších forem pomoci v oblasti této problematiky.

Důležitou motivací pro napsání mé diplomové práce mi bylo především mé současné zaměstnání a profesní zkušenosti s danou problematikou. Pracuji jako vedoucí azylového domu pro oběti domácího násilí s utajenou adresou, čímž jsem v každodenním kontaktu s oběťmi domácího násilí, jejich osobními příběhy, strachem ze současnosti i budoucnosti, ale především z osoby, která jim měla být nejbližší.

1. Domácí násilí z historického hlediska

Domácí násilí existuje téměř stejně dlouho jako lidstvo, přesněji řečeno civilizace sama. Jen po staletí nebylo vnímáno jako něco negativního nebo dokonce něco, proti čemu by se mělo zasáhnout zvenčí. Bylo vnímáno jako čistě soukromá záležitost lidí, kterých se bezprostředně týkalo.

Samotný pojem agrese směřuje k biologickému, téměř by se dalo říci až pudovému a instinktivnímu zakotvení člověka v rámci ostatních živočišných druhů. Je pro nás připomínkou, že jako lidé nejsme jen kulturní, ale také jednou z forem živých bytostí řídicích se pudy, což je zdůrazňováno především ve výzkumech mnoha fyziologů či psychiatrů. Od vrozené přirozené agrese je již jen nepatrná hranice k násilí nejrůznějších forem.

Ztotožňuji se s názorem, že každý člověk má v sobě vrozenou míru agrese, jež nás žene kupředu a je tím zdravým motorem pro život, na rozdíl od určitých forem násilného chování, jež si člověk během života osvojuje. Tento názor potvrzuje skutečnost, že lidské násilí má mnoho podob, které jsou v průběhu historie a v jednotlivých kulturách více či méně odlišné. Odlišná je také míra tolerance v jednotlivých kulturách a dobách. To, co v jedné kultuře je nebo bylo považováno za běžný standard, je v jiné kultuře zcela nepřijatelné. Typickým příkladem ze současnosti je postavení žen v zemích vyznávajících islámské náboženství.

Násilí z historického hlediska se však týká nejvíce dětí. Důkazem toho jsou praktiky rodičů některých starověkých kultur, kteří nezřídka odkládali či zabíjeli nadbytečné děti, což bylo bráno pouze jako jeden ze způsobů omezování počtu dětí. Mnohdy je uváděno, že kromě křesťanské a židovské kultury to bylo považováno za přijatelný postup, jak se zbavit nejen nemocných nebo postižených dětí, ale také novorozenců, jež by příliš zatěžovali ekonomické zdroje rodiny či společenství. Toto jsou naštěstí praktiky, od kterých se upustilo již ve středověku.

Z historického hlediska lze hledat příčinu v jednotlivých rolích, kteří členové jednotlivých rodin či domácností zastávali. Doba pravěká, kdy byly ženy uctívány za udržování ohně a rozvoj rodiny – tlupy, byla postupem doby a touze mužů – otců po

moci, nahrazená patriarchátem, čímž se muž stává hlavou nejen rodiny, ale i společnosti, váže na sebe majetek, děti i privilegium rodového systému dědictví, především rodového jména, po mužské linii. Je samozřejmé, že násilí v rodině nebylo primární myšlenkou patriarchátu, ale víceméně vyplynulo z toho, že otec má absolutní moc a právo rozhodovat o tom, jak bude rodina fungovat.

Pokud se zaměříme na problematiku domácího násilí v novodobém světě, je patrné, že oproti minulosti došlo k velkému pokroku. První průlom nastává v šedesátých letech dvacátého století v USA. Do této doby byl celý svět přesvědčen, že psychické trýznění a násilné jednání mezi blízkými osobami je extrémním a nepříliš často vyskytujícím se jevem, který se týkal pouze problémových rodin. Díky vlivu společenských změn došlo k odtabuizování rodiny jako uzavřeného celku a svět spatřil skutečný obraz reality, jenž byl téměř šokující. Vyšlo najevo, že se domácí násilí vyskytuje ve všech společenských vrstvách a patří mezi nejrozšířenější formy agrese. Jako reakce na toto odhalení začaly zprvu v USA a později ve všech vyspělých státech světa, vznikat první organizace, jež se zabývaly pomocí obětem tohoto druhu násilí. Tyto organizace zašit'ovaly vznik krizových center, telefonických krizových linek, poraden a v neposlední řadě také azylových domů s veřejnou či utajenou adresou. (<http://www.mincava.umn.edu/documents/herstory/herstory.html>)

V České republice se o tomto problému začalo více hovořit poměrně nedávno, konkrétněji po provedení mezinárodního průzkumu v letech 2002 – 2003, kterého se zúčastnilo 24 zemí světa. Zjištěné výsledky u nás byly pro většinu veřejnosti alarmující. Vzhledem k tomu, že tato problematika byla často zlehčována, bylo zjištění, že se 38 % českých žen starších 18 let setkalo s jednou či více forem násilí ze strany svého partnera. Od této doby je pojem domácí násilí často medializován, ale bohužel hlavně v době, kdy se na světlo veřejnosti dostane některý ze šokujících případů zacházení s blízkou osobou. (Bednářová, 2006)

1.1 Charakteristika domácího násilí

Definic přibližujících či popisujících pojem domácí násilí je opravdu mnoho. Všechny jsou si ale, více či méně, podobné. Obdobné to je i s pojmem domácí násilí jako takovým. Důvodů, proč tomu tak je, je mnoho. Jak uvádí Čírtková v policejním

čtvrtletníku: „*Domáci násilí představuje diverzifikovaný, širokospektrální, mnohvrstevný jev, který může nabývat různé skutkové podoby i různé stupně intenzity, a to v různých kombinacích.*“ S tímto výrokem nelze jinak, než souhlasit. (http://www.mvcr.cz/casopisy/kriminalistika/2004/0404/cirtkova_info.html)

Podobně je tomu i u shrnutí pojmů, jež uvádí Voňková, slovní spojení domácí násilí (anglicky: domestic violence) je užíváno především v literatuře psané anglicky nebo v jejích překladech, a vyznačuje především násilí mezi partnery. Oproti tomu se v německy mluvících zemích používá spíše pojmu násilí v rodině a domácnosti (německy: Gewalt in der Familie und näher Umgebung), což zahrnuje kromě násilí na partnerech i násilí mezi ostatními členy rodiny, např. rodičů vůči dětem, dětí vůči rodičům nebo mezi sourozenci. Ve východních zemích např. v Polsku je užíváno pojmu domácí násilí v rodině (polsky: przemoc w rodzinie), jež vymezuje stejný rozsah domácího násilí jako německé pojetí pojmu. (Voňková, 2004)

Z velkého množství různých definic jsem vybrala ty, jež jsem považovala za nejužitečnější. Jednou z nich je definování domácího násilí Radou Evropy z roku 1985: „*Násilné chování v rodině zahrnuje jakýkoliv čin, nebo opomenutí, spáchané v rámci rodiny některým z jejích členů, které podkopávají život, tělesnou nebo duševní integritu, nebo svobodu jiného člena stejné rodiny, nebo vážně poškozují rozvoj jeho osobnosti.*“ (Doporučení Rady Evropy R(85)4 o násilí v rodině z 26.3.1985) Tato definice je brána z širšího hlediska, stejně jako definice Vágnerové: „*Domáci násilí lze definovat jako zneužití postavení a moci, kterou pachatel v rodině má. Projevuje se nepřiměřenými požadavky, vybudováním podřízenosti oběti a kontroly nad jejím životem.*“ (Vágnerová, 2004, str. 633)

Další definicí, jež mne zaujala, je definice Metropolitní policie Velké Británie, jež problematiku charakterizuje takto: „*Násilné jednání, ohrožující chování, zneužívání psychické, fyzické, sexuální, ekonomické nebo emocionální mezi dospělými osobami, které jsou nebo někdy v minulosti byly intimními partnery, a to bez ohledu na pohlaví.*“ (Domáci násilí, BKB, Praha, 2002 in: Metropolitní Policie, Velká Británie)

V podstatě se ale všechny definice shodují na podstatě toho samého. A to konkrétně toho, že se jedná o velmi komplikovaný netypický vztah oběti a pachatele,

jež jsou českým právem označovány jako osoby blízké a podstatou jejich vztahu je prosazování mocenské pozice. A to jakýmkoliv způsobem.

Podrobněji popisuje pojem domácí násilí Bednářová: „*Domácím násilím se zpravidla označuje týrání a násilné jednání, odehrávající se mezi osobami blízkými žijícími spolu ve společném bytě nebo domě, kdy jedna násilná osoba získává a udržuje nad druhou moc a kontrolu. Jedná se o fyzické i slovní útoky, tělesné týrání, omezování osobní svobody, vydírání, sexuální zneužívání, výhružky, apod. Toto chování vyvolává trvalý strach oběti ze svého trýznitele, což umožňuje násilníkovi udržovat nad obětí neomezené mocenské postavení a donutit ji, aby se podřídila jeho vůli. Kontrolu veškerého života oběti uplatňuje násilník jako svůj samozřejmý nárok*“. (Bednářová, 2006, str. 6)

Z těchto jmenovaných definic vyplývá, že podstatou definice domácího násilí je opakující se agrese – útok, v jakékoliv podobě směřující vždy od osoby pachatele k osobě oběti, jimiž jsou osoby blízké, tedy osoby žijící ve společné domácnosti. V rámci rodinných vztahů mohou v problematice domácího násilí směřovat útoky od kohokoliv k jakékoli osobě. Nejčastěji bývá domácí násilí spojeno s útoky mužů vůči ženám a rodičů vůči dětem, výjimkou ale nejsou ani ataky z opačné strany, tedy žen vůči mužům, dětí vůči rodičům či prarodičům nebo útoky mezi sourozenci.

Druhy a formy domácího násilí

Charakteristiky druhů a forem domácího násilí bývají často zaměňovány nebo bývají obě kategorie slučovány do jedné.

Druhy domácího násilí

Ve většině případů odborníci, literární prameny i veřejnost chápe pod výrazem druh domácího násilí to, mezi kým se násilí odehrává, tedy důležitým faktorem rozdělení je pohlaví nebo příbuzenský vztah. Může se jednat o násilí mužů vůči ženám, žen vůči mužům, rodičů vůči dětem, dětí vůči rodičům či prarodičům, nově Bednářová zmiňuje též násilí v homosexuálních vztazích. (Bednářová, 2006)

Často bývá domácí násilí bráno jako podkategorie násilí páchaného na ženách, obzvláště pak feministickými hnutími a jeho autorkami. V takovémto případě hovoříme o zaměření pozornosti pouze na jeden druh násilí.

Formy domácího násilí

Pokud se týká komplikovanosti přesného vymezení pojmů, pak i u forem tomu není jinak. Různí autoři rozdělující jednotlivé formy domácího násilí se opět neshodují v jednotné terminologii. Ale i když se jednotlivé pojmenování od sebe více či méně liší, podstata jednotlivých forem je stále stejná. Příkladem je rozdělení forem násilí podle Zlámala a Dufkové, kteří rozlišují násilí na fyzické, psychické, emocionální, sociální, sexuální a ekonomické. (Zlámal, Dufková, 2005)

Toto rozdělení je i více užíváno v praxi než rozdělení podle Linkové na fyzické týrání, slovní útoky, emocionální týrání, sociální týrání, sexuální zneužívání a ekonomickou kontrolu. (Linková, in: Pikálková, 2004)

Ve své diplomové práci rozděluji formy násilí podle Dufkové a Zlámala, protože jak jsem již zmínila výše, je toto pojmenování více rozšířené, což mohu potvrdit i ze své vlastní praxe v zaměstnání. Jednotlivé formy násilí se ve většině případů vzájemně prolínají a ne v každém případě domácího násilí se vyskytují všechny jeho formy. Někdy se objevuje jen jedna, někdy více a občas se vzájemně prolínají všechny.

Psychické násilí

Bývá ve velkém množství případů jako první projev násilí, ale z počátku jde o velmi jemné narážky či útoky, pod kterými nikdo nepředpokládá nenápadný počátek domácího násilí, například žárlivé scény a kontrolování jsou zpočátku vnímány jako projevy lásky a závislosti na partnerovi. Často probíhá současně s fyzickým násilím, ale není to podmínkou. Tato forma je rozšířená zejména u lidí s vyšším vzděláním, jelikož je tato forma je rafinovanější a velmi obtížně prokazatelná.

Projevy psychického násilí jsou např. nadávání, zesměšňování, terorizování, vydírání, ponižování, urážení, vyhrožování, zastrasování, ničení nebo schovávání vlastnictví oběti. Všechny útoky jsou zaměřovány na inteligenci, sexualitu, tělesný vzhled či rodičovské nebo manželské schopnosti.

Následky jsou těžko dokazatelné, protože postihují psychiku oběti a rozdělují se na:

- neurotické projevy, kam patří úzkost, panické ataky, fobie, koktavost, tiky,
- psychosomatická onemocnění, u kterého je typické nechutenství, žaludeční vředy, ekzémy, migrény nebo vypadávání vlasů,
- psychiatrické diagnózy, pro které jsou typické reaktivní deprese, které mohou vyústit v sebepoškození nebo sebevraždu.

Fyzické násilí

Je nejvíce viditelným projevem domácího násilí, neboť zpravidla zanechává viditelné stopy. Zpravidla začíná nenápadně, kdy oběť dostane od agresora facku při hádce nebo jinak vyhocené situaci. Poté nastává období usmiřování a ujišťování, že už se to nikdy nestane, že je pod velkým tlakem apod. Intervaly se mezi jednotlivými útoky zkracují a jsou čím dál více brutálnější.

Typickými projevy fyzického násilí je:

- fackování, kopání, škracení, svazování, řezání, pálení, trhání vlasů, škrábání, odpírání jídla či spánku, ohrožování či poranění různými předměty nebo zbraněmi.

Následky jsou modřiny, jizvy, popáleniny, zlomeniny, méně často se může jednat o vytrhané chomáče vlasů, zuby nebo může v extrémních případech vyústit až v ohrožení života, nebo smrti oběti.

Emocionální násilí

Patří mezi doprovodné projevy násilí, velmi často je spojováno s fyzickým či psychickým násilím v pozdějším stádiu. Je orientováno na osoby, zvířata či věci, ke kterým má oběť citový vztah.

Tato forma násilí se projevuje pomlouváním, napadáním nebo zákazem styku s blízkými osobami oběti, vyhrožování odejmutí dětí z péče oběti, vyhrožováním

likvidací nebo faktickou likvidací domácích zvířat, ničení osobních věcí, prohlašování oběti za blázna, hysterku, neschopnou a nesamostatnou osobu. Ojedinělými nejsou ani obviňování oběti ze všech problémů ve vztahu, soukromém i pracovním životě agresora, neustálé srovnávání oběti s ostatními s cílem snížení sebevědomí oběti. Občas se agresor vyžívá v pasivních metodách, mezi které patří přehlížení oběti, rozmrzelost, nezáměr agresora, jež se projevuje delšími obdobími ticha.

Sociální násilí

Projevuje se izolováním ženy od ostatních lidí, jak přátel, tak rodiny či kolegů v zaměstnání, kontrolování nebo zablokování telefonu, zákaz vycházení z bytu, kontrola času a dalších sociálních kontaktů. Velmi často užívaným násilím ve vztahu muže a ženy, je chování se k ženě jako ke služce nebo dělání veškerých rozhodnutí za ženu.

Často je agresorem nenápadně používáno již od začátku vztahu, kdy se vymlouvá, že chce být s obětí sám, aby si ji více užil, nebo ze sebe udělá oběť s tím, že daná osoba nebo rodina ho nemají rádi a potom se necítí v jejich přítomnosti dobře.

Ekonomické násilí

Ekonomické násilí zahrnuje zákaz docházení do zaměstnání, nechávání se doprošovat o peníze, kontrolu vydávání peněz a požadování vyúčtování i nepatrných částek, odmítání financovat stravu, platit nájem, ošacení nebo zatajování skutečné ekonomické situace rodiny.

Nejčastěji probíhá spolu s psychickým a sociálním násilím. Tato forma se dotýká základních potřeb oběti, jako je jídlo, bydlení či ošacení, čímž si agresor oběť tzv. pojišťuje, aby nemohla odejít, protože nebude mít žádný přístup ani k malé finanční částce a je na agresorovi stoprocentně závislá.

Sexuální násilí

Toto násilí patří mezi formy, které se odehrává mezi partnery, nejčastěji na ženách. Stejně jako u většiny ostatních forem násilí je i toto obtížněji rozpoznatelné okolím a ještě obtížněji dokazatelné, neboť zpravidla nezanechává stopy násilného jednání a odehrává se v intimním prostředí, tudíž v případě dokazování proti sobě stojí

pouze tvrzení oběti a agresora. Ve vyhrocených případech jsou i tomuto násilí přítomny děti.

Za sexuální násilí považujeme znásilnění, vynucování si sexuálního styku nebo jiných sexuálních praktik proti vůli oběti, sexuální napadání oběti nebo částí jejího těla, jednání s obětí jako sexuálním objektem nebo, jak již bylo výše zmíněno, poskytování oběti i jiným mužům.

Za další, do nedávné doby ne příliš zmiňovanou formu domácího násilí je považováno pronásledování neboli stalking, jenž byl i v České republice nedávno klasifikován jako trestný čin (Zlámal, Dufková, 2005).

Stalking

Je formou násilí, která je spojená spíše s odchodem oběti od agresora, než s ještě trvajícím vztahem. Může se projevovat i samostatně mimo existenci vztahu postiženého domácí násilím. Jeho hlavním znakem je posedlost pachatele mít neustále oběť na blízku, popřípadě mít pod kontrolou všechny její denní činnosti. (<http://cs.wikipedia.org/wiki/Stalking>)

Vyznačuje se opakovanými kontakty či pokusy o kontakt oběti na veřejnosti, např. cestou z práce nebo na nákup, a to jak osobními, telefonickými, prostřednictvím SMS, emailů, zasíláním nejrůznějších předmětů nebo dárků. Ve všech formách kontaktů se agresor snaží oběti dát najevo svůj přehled o jejím životě, snaží se přímo či nepřímo vyhrožovat, vzbuzovat strach. Ve vyhrocených případech ničením věcí, například propíchnutím pneumatik, poškrábáním auta, postříkáním fasády domu, nebo likvidací domácích mazlíčků. V případě nedostatečných reakcí oběti nebo jejím dlouhodobým odmítáním stalkera může dojít až k omezování osobní svobody nebo fyzickému napadení. V několika případech došlo až k usmrcení pronásledované osoby.

Znaky domácího násilí

Hlavním znakem domácího násilí je bezesporu nerovné postavení pachatele a oběti, které se nemění. Velmi výstižným je tvrzení Huňkové: „*Násilník je člověk disponující výraznou mocenskou převahou nad svou obětí*“ (Huňková, 2004, s. 20).

Jedná se o prolínání jednotlivých forem násilí s cílem vyvolávat trvalý strach oběti z agresora, což mu umožňuje udržovat nad obětí téměř hmatatelnou převahu a vynutit si podřízení se jeho vůli. Jednotlivými znaky domácího násilí jsou:

- blízké vztahy,
- opakující se útoky,
- stupňující se agresivita,
- společné bydlení,
- skrytost,
- obtížné prokázání přítomnosti násilí,
- společná propojenost,
- nerovné postavení ve vztahu,
- pokračování násilí i po rozchodu.

Hlavním znakem odlišujícím jiné druhy „běžného“ násilí jsou blízké vztahy intimního charakteru a emocionální vazby mezi obětí a pachatelem. Zpravidla se jedná o osoby, jež jsou v nějakém příbuzenském vztahu nebo jinak blízké, například druh – družka.

Důležitým znakem oddělujícím domácí násilí od vzájemných napadání blízkých osob je dlouhodobá opakovanost útoků, se stupňující se agresivitou. S každým dalším atakem je interval mezi jednotlivými útoky zkracuje a roste intenzita agrese. Pokud násilí začínalo jednou fackou během půl roku, není vyloučeno, že po nějaké době bude těžké fyzické napadání každodenní záležitostí.

Společné bydlení je dalším z důležitých znaků, protože v drtivé většině případů žije oběť s agresorem ve společné domácnosti, ať už v bytě či domě, a pro oběť bývá velmi komplikované opustit společné bydlení, protože zpravidla má nedostatek finančních prostředků a špatné vazby s rodinou či přáteli, kteří by jí mohli pomoci, obzvláště v případech, kdy jsou v násilném vztahu děti. Dalším důvodem je strach opustit společný majetek, protože by jej mohl agresor rozprodat nebo zničit – hlavně věci patřící oběti.

Ve většině případů domácího násilí hraje velkou roli jeho skrytost, kdy násilí probíhá výhradně za zavřenými dveřmi bytu. K projevům násilí na veřejnosti zpravidla dochází v případech, kdy se oběť rozhodne situaci nějakým způsobem řešit, nejčastěji odchodem od agresora. Ten se nemůže smířit se situací, že ztratil nad obětí kontrolu, začíná fáze pronásledování a i možnost útoku na veřejnosti. S latentností této problematiky je velmi úzce spjat také problém s obtížným prokázáním přítomnosti násilí. Nejjednodušší prokazování je u fyzického násilí, ale ani u této formy tomu tak není vždy, protože s rostoucí inteligencí a rafinovaností agresora, se mění i projevy fyzického napadání, například u fackování, kroucení rukou, tahání za vlasy či kopání do měkkých částí těla nemusí zůstat viditelné stopy. Ještě horším se stává prokazování jiných forem násilí, kdy proti sobě stojí jen tvrzení oběti a agresora, kdy dokázat jakoukoli přítomnost násilí musí oběť, jež působí v důsledku prožitých traumat mnohdy nevyrovnaně, nevěrohodně a často i jako osoba labilní, čímž se většina institucí, jako policie a soudy, přiklání na stranu vyrovnaně a sebevědomě působícího agresora.

Vzájemná propojenost oběti a agresora je velmi důležitým znakem pro tuto problematiku, protože je to zpravidla důvod, proč oběť i při velmi agresivních útocích zůstává i nadále s agresorem. Touto propojeností se rozumí společný majetek, děti, které pokud nejsou také oběťmi ataků, tak jsou agresorem zmanipulovány na jeho stranu, společný okruh rodiny a přátel. Dalším důležitým faktorem také bývá společný účet oběti i agresora, kam chodí příjmy obou, ale disponovat s penězi může jen agresor.

Nezanedbatelným faktorem pro odlišení vztahu postihnutého domácím násilím od vztahu, kde si partneři jsou rovni a své neshody řeší mnohdy fyzickým násilím tzv. *italskou domácností*, je nerovné postavení ve vztahu. V případech domácího násilí je

totiž role aktérů neměnná. Oběť je vždy obětí, tzn. osobou, která nějakým způsobem strádá a agresor je ten od koho násilí směřuje.

Bohužel ve velké míře případů pokračuje násilí i po odchodu oběti od agresora, ať už formou stalkingu nebo protahováním vyšetřování a následným soudním jednáním. Zpravidla po odchodu z násilného vztahu nastává pro oběť období jen o něco málo snadnější než život s agresorem, protože si musí sehnat nové bydlení, práci, případně školu pro děti a do toho všeho ještě jednat s úřady a soudy, které velmi často nejednají přiměřeně k životním souvislostem či tolik potřebnou empatií. Oproti tomu agresor, který v mnoha případech zůstává v jejich společném bytě, disponuje finanční rezervou, dostatkem času a psychickou jistotou, má šanci najít a zaplatit si dobrého právníka, kupovat si děti různými dárky, vymýšlet důkazy snižující schopnosti oběti postarat se o děti, její další pokoření a deptání. V případech, kdy má oběť alespoň minimální šanci soud vyhrát se agresor přiklání k taktice stěžování si na podjatost vyšetřujících policistů, soudců či jiných odborníků přizvaných k soudnímu jednání, čímž se může soudní jednání protáhnout až na několik let. Tímto může agresor oběť alespoň nepřímo týrat. (Bednářová, 2006)

Fáze domácího násilí

Vzhledem k faktu, že domácí násilí není činem jednorázového charakteru, ale probíhá dlouhodobě a opakovaně, má několik fází průběhu, které na sebe navazují a opakují se ve stále kratších intervalech po dobu několika let. Tím, že se vyvíjí postupně, se upevňují jednotlivé role účastníků domácího násilí – moci násilníka a závislosti oběti na něm.

V některých případech se může zdát, že oběti snášejí násilné chování agresora bez jakéhokoli většího odporu a pasivně se podřídí opakovaným cyklům násilí. Pravda je ale někde jinde. Oběti si utvářejí různé strategie čelení násilí a důsledkům. I když se každá oběť vyrovnává s násilím jiným způsobem, existují dané vzorce chování, jež mají mnohé oběti společné. V některých odborných publikacích je domácí násilí popisováno jako tzv. bludný kruh, ale ve skutečnosti má tato problematika spíše spirálovité schéma, protože s každým dalším útokem se šance na vymizení násilí nebo odchod z takového vztahu zmenšuje, až se dá považovat za téměř nemožnou.

Problematiku domácího násilí představují cyklicky se opakující etapy, které tvoří střídání období fixace oběti na agresora, vytváření napětí, týrání a odpuštění a klidu.

První fáze – fixace oběti na agresora:

V této fázi není vůbec patrné, že se začíná roztáčet spirála násilí, protože k domácímu násilí jako takovému má ještě velmi daleko a to, že k nějakému násilí bude v budoucnu docházet ví jen sám agresor. Vzhledem k tomu, že nejčastějším vzorcem pro domácí násilí je vztah ženy – oběti a muže – agresora, budu jednotlivé fáze vysvětlovat na tomto příkladu. Je samozřejmé, že jednotlivé fáze jsou více či méně použitelné i na další příklady rodinných vazeb.

Typické pro první fázi je chování agresora jako velmi galantního, ohleduplného, pozorného a milého, kterého ženě závidí většina žen v jejím okolí. Takový muž je okolím vnímán jako dobrý posluchač a společník a ženu neustále zahrnuje lichotkami, dárky, zdáním, že je středem a jediným smyslem jeho života. Žena si v tomto období připadá jako princezna a zdánlivě prožívá nejkrásnější období svého života. Má pocit, že zatím žádný z jejích dosavadních partnerů se tomuto nevyrovná.

Žena je chováním partnera tak okouzlena, že nevidí, jak je pozvolna manipulována do pozice, pro ni nepřirozenou. Pro toto období je typické odtrhování od rodiny a okruhu přátel, zpočátku velmi nenásilnými metodami citového vydírání a vzbuzováním pocitu viny. Je přeci pochopitelné, že když se muž vzdal kontaktu se svými přáteli, aby mohl být s ženou, kterou miluje, tak by to samé očekával i od ní. Typickou větou vzbuzující pocit viny je: „Ale to bys mě musela milovat, tak jako já tebe!“ Poté se žena snaží vyjít agresorovi všemožně vstříc, trávit s ním téměř všechnen volný čas a plnit všechna jeho přání. V této době se vzdaluje od přátel a dalších blízkých osob, které nemají pro její vztah pochopení a partnera jí určitě závidí.

Postupem času se daří agresorovi dostat ženu do stavu, ve kterém jí chtěl mít. To znamená, aby jím byla bezvýhradně fascinovaná a schopná se mu ve všem podvolit a přizpůsobit. Po získání nadvlády nad ženou, jejím psychickým připoutáním a zbavením

jejího přirozeného vnímání dění kolem sebe získává agresor moc, vztah začíná projevovat značné asymetrie a může nastoupit další fáze.

Druhá fáze – vytváření napětí:

V této fázi začíná žena vnímat nadměrnou pozornost agresora jako nepříjemnou, přehnanou a také nechápe příčinu výkyvů nálad agresora. Ten je často bez zjevné příčiny nepříjemný, nemluvný, uražený, bez nálady. Žena se tedy snaží mu vyjít vstříc, aby udržela jejich pohodovou atmosféru ve vztahu, což je postupem času stále obtížnější. Oběť nechápe, co dělá špatně, takže se snaží být ještě lepší, poslušnější, pracovitější, aby se partnerovi zavděčila.

Zmatenost oběti částečně střídá pocit bezmoci a vzteku, protože s agresorem nelze konstruktivně nic řešit. Na dotazy, zda nebo co se děje, odpovídá, že nic. Často mluví bez zájmu, monotónním hlasem bez emocí. Chová se chladně a odmítavě, verbální a neverbální komunikace agresora se rozchází, neboť vždy když něco sděluje verbálně, jeho neverbální komunikace říká něco jiného. Nejčastější odpověď při pokusu ženy urovnat situaci zní: „To jsem nikdy neřekl.“

Pokud už oběti dojde trpělivost a zeptá se na konkrétní problém přímo, muž vše popře a snaží se odrazit přímost ženy zpět tím, že ji označí za přecitlivělou, se sklony k hysterii, stále s něčím nespokojenou. To ženu zpravidla zmátne a začíná přemýšlet, zda nemá muž pravdu a chyba opravdu není v ní. To vede k vykojení ženy z rovnováhy, její destabilizaci, počátku podkopávání jejího sebevědomí a schopnosti vnímání reálného náhledu na situaci. Začíná vinit z nastalé situace sebe samu, vědomě se podřizuje muži jen, aby se mu zavděčila a on ji mohl ocenit a měl i nadále rád.

Třetí fáze – týrání:

V této fázi již naplno nastupuje fáze násilí. Slovní napadání zvyšuje svoji intenzitu, začíná se projevovat i na veřejnosti, kde agresor oběť zesměšňuje, neboť již zná její slabé stránky. Posměšky se zaměřují zpravidla na inteligenci, tělesný vzhled,

pracovní a manuální schopnosti ženy. Ta stále zmatená náhlým obratem v jejich vztahu se snaží agresora omlouvat, zachovává na veřejnosti zdání, že je vše v pořádku.

K přerůstajícímu verbálnímu násilí se přidává i fyzické násilí, které zatím obnáší facky a jiné drobnější projevy této formy násilí jako forma trestu. Oběť je trestána téměř za vše, za nepřichystanou večeři, za studenou večeři, příliš horkou večeři, že chodí neupravená na veřejnosti nebo naopak chodí příliš nalíčená a podobně. Žena se snaží po každém útoku vyhnout těch „chybám“ za které byla trestána, vymýšlí různé možnosti, jak předejít dalším projevům násilí, ale agresorovi se nezavděčí. Jednou je přeci moc unavený z práce, kde vydělává peníze, aby se měli dobře, podruhé ho vyvede z míry rodina partnerky, která jim neustále zasahuje do vztahu, jindy je příliš opilý.

V případě, že se pokusí agresorovi postavit, poukázat na to, že jí ubližuje, obrátí agresor terč obvinění na její stranu, poukazuje na její obviňování, psychickou nestabilizaci, neschopnost a neustálé stěžování si, čímž v oběti vzbouzí pocity viny. Tímto dochází k vidění oběti sama sebe očima agresora, přejímání jeho názorů o vlastní neschopnosti a tím i oslabení, již tak chabých pokusů o jakoukoliv obranu.

Čtvrtá fáze – odpuštění a klidu:

Tato fáze je částečně podobná té první. Agresor se snaží po útoku oběť odprosit, slibuje, že to bylo jednorázové selhání, za které ovšem může řada jiných faktorů, například alkohol, stres, nervozita a že už se to nikdy nebude opakovat. Snaží se apelovat na nepostradatelnost partnerky, co by si bez ní počal, čím by byl.

Partnerka ráda slibům uvěří, protože se vše zdá jako na počátku a ona si opět připadá nepostradatelná po boku svého prince. Toto období „líbánek“ následuje období klidu, kdy se vše jeví v naprostém pořádku. To trvá do dalšího útoku, kdy je kruh násilí uzavřený a začíná se stáčet do spirály, ve které se čím dál více zkracují období klidu, a s tím úměrně prodlužuje období násilí. Reálné šance na odchod ze vztahu bez pomoci někoho dalšího se stávají téměř mizivými. (Bednářová, 2006)

Faktory ovlivňující vznik domácího násilí

Navzdory tomu, že se řada odborníků zabývá příčinami vzniku domácího násilí už od šedesátých let minulého století, tedy už téměř padesát let, tak stále jsou nejednotné názory na tento problém. Názory se liší především v podání odborníků v závislosti na tom, jaký zkoumají obor. Zda se jedná o pohled z hlediska psychologie, sociologie nebo dalších oborů.

Je bezesporu, že v zemích podobných kulturních podmínkách jako u nás jsou mnohem častěji oběťmi domácího násilí ženy, což vyplývá z historického hlediska a s ním spojených patriarchálních tradic, díky kterým byla ženě předurčena pasivní role, ale s větším podílem odpovědnosti za chod rodiny. Hlavně z tohoto důvodu je domácí násilí důležitým tématem pro feministická hnutí a feminismus celkově.

Faktorů ovlivňující vznik domácího násilí je mnoho a je komplikované jednoznačně určit ve všech případech jeho konkrétní příčinu. Lze je rozdělit do dvou hlavních – primárních skupin a dvou sekundárních. Mezi primární skupiny se řadí vliv společnosti a rodinné výchovy. Do sekundární skupiny patří osobnostní profil agresora a sociální situace způsobující stres.

Primární skupiny faktorů:

První faktor – společnost:

- snižování důležitosti domácího násilí, kdy není probíhajícímu násilí věnován dostatek pozornosti a pochopení (nejde o násilí, ale o specifickou výměnu názorů mezi partnery),
- tolerantní postoj společnosti vůči domácímu násilí,
- patriarchální náhled na rodinu, který pramení z historického pojetí rodiny, kdy byl muž hlavou rodiny a měl právo rozhodovat o všem, co se týkalo rodiny a žena s dětmi byla povinna se mu podřídit,
- lhostejnost okolí, která je čím dál více znatelnější, protože mnoho lidí zastává názor, že co se děje za zavřenými dveřmi cizích lidí, je jen jejich soukromá věc.

Druhý faktor – rodinná výchova:

- transgenerační přenos násilných vzorců chování, jenž se přenáší zpravidla na další generaci mužského pokolení,
- ztotožnění se s rolí oběti je obdobné jako u transgeneračního přenosu, ale týká se převážně dívek, jejichž otec byl agresor,
- fixace mýtů a přežitků rodinných norem, které brání oběti si někomu stěžovat, protože byla vychovávána hesly typu: „co se doma uvaří, to se také doma sní“, „co tomu řeknou lidi“ apod.

Sekundární skupiny faktorů:

První faktor - osobnostní profil agresora:

- psychické problémy či psychiatrické onemocnění,
- osobnostní anomálie,
- závislost na alkoholu nebo návykových látkách,
- přejímání agresivních vzorců chování.

Druhý faktor – sociální situace způsobující stres:

- finanční problémy a dluhy,
- problémy zaměstnání nebo jeho ztráta,
- onemocnění nebo úmrtí někoho z rodiny,
- narození dítěte.

(Bednářová, 2006)

1.2 Mýty o domácím násilí

Vzhledem k pradávne potřebě lidí rozumět všemu, co se kolem něj děje, si člověk vymýšlel různé mýty a báje, kterými si vysvětloval nebo přibližoval to, čemu nerozuměl. Ty byly předávány z generace na generaci. Některé postupem času vymizely, jiné si ještě více upevnily svoji pozici.

První zprávy o tom, že domácí násilí – násilí probíhající v domovech obětí, není případem několika málo jedinců, ale dotýká se lidí v řádech několika tisíců, je poměrně nová. Teprve až po odhalení některých případů domácího teroru se okolní svět obětí dovídá o hrůzách, které musela oběť snášet po dobu i několika let. Bohužel, i v dnešní době je hodně lidí, jenž se zdráhají těmto faktům uvěřit nebo si myslí, že jim by se něco podobného stát nemohlo a přemýšlejí nad tím, čím se oběti odlišují od ostatních „normálních“ lidí, proč snášejí násilí tak dlouho, nebo nechávají své děti trpět v takovém prostředí.

Mýty vztahující se k problematice domácího násilí lze rozdělit do tří skupin:

- mýty spojené s osobou oběti,
- mýty spojené s osobou agresora,
- mýty spojené s výskytem domácího násilí.

Mýty spojené s osobou oběti:

Ženy si vybírají muže, kteří je týrají

Myslím, že žádná žena na světě si nepřeje být bita, zneužívána nebo v přímém ohrožení života. Ani domácí násilí nezačíná přímým nástupem fyzického násilí, ale postupným upevňováním moci agresora na základě přežitých patriarchálních hodnot ve společnosti. Přibývající intenzitu násilných projevů si žena vykládá jako projevy lásky. Úměrně tomu ztrácí náhled na reálný obraz skutečnosti. Velkou souvislost má i fakt, že ženy postihnuté domácím násilím velmi často pocházejí z rodiny, kde otec týral matku, popřípadě i děti.

Ženy muže záměrně provokují

Tento mýtus je velmi úzce spojen s obrannými tvrzeními agresora, že ženu uhodil, protože ho k tomu sama vyprovokovala. Provokací se dle agresora rozumí nedostatečně teplá večeře, pozdní příchod ženy ze zaměstnání, nedostatečný úklid, nebo se oběť nechovala dostatečně úslužně a fyzický trest měl fungovat jako výchovný prostředek („aby si to lépe zapamatovala“). Zpravidla si ženy opravdu zafixují, že za problémy ve vztahu mají také svůj podíl viny a i při pozdějších konzultacích s odborníky, na které se obrátili, uvádějí, že možná kdyby partnera nedráždily nebo byly lepšími, tak by jejich vztah fungoval.

Ženy chtějí být týrané, jinak by s násilníkem nezůstávaly

Propojení tohoto mýtu se silnou izolací oběti od okolního světa je více než patrné. Vzhledem k tomu, že v takovýchto případech se oběť nestýká se svou původní rodinou a přáteli i po dobu několika let a nemá možnost vytvořit si nějaké sociální zázemí v místě bydliště, bývají jediným řešením, kam by mohla jít i s dětmi, azylová zařízení. Tam jsou ale poměrně dlouhé doby pro přijetí nebo oběť nemá dostatek finančních prostředků, aby sebe a děti zabezpečila, neboť nemá přístup k finančním prostředkům, které měli s agresorem společné. Neposledním důvodem také bývá strach o svou bezpečnost, popřípadě bezpečnost dětí, protože nezřídka se stává, že agresor oběti vyhrožuje fyzickou likvidací pro případ, že by chtěla odejít.

Ženy si násilí vymýšlejí, aby získaly majetek nebo děti do své péče

Tím, že žena přestane snášet projevy násilí od partnera a obrátí se s prosbou o pomoc na azylová zařízení, policii nebo soud a celý případ se tímto dostane na veřejnost. Blízké okolí se většinou staví na stranu jednoho z partnerů. Ti, kteří stojí na straně agresora, mnohdy ovlivnění jeho výkladem pravdy, se na ženu dívají jako na citovou vyděračku nebo manipulátorku, která chce vytěžit co nejvíce z nastalé situace.

Mýty spojené s osobou agresora:

Bylo toho na něj poslední dobou moc

Toto tvrzení je jednou z velmi často používaných „omluv“ pro chování agresora, který použitím fyzického násilí na členech rodiny ventiluje svůj stres a napětí. Oběti tuto verzi používají také, jednak aby partnera omluvily jak před okolím, pokud se o činu dozví, tak před sebou samým.

Jen mu při hádce ujela ruka

Agresori, kteří jsou jinak na venek velmi společenští a umí se výborně ovládat, si potom svůj vztek vybíjejí na členech rodiny, nejčastěji manželce. Jejich agresivní jednání nebývá součástí hádky při vzájemné výměně názorů, ale je součástí komplexního zneužívání dominantního postavení. V tomto případě obětem ani často nedochází, že průběh jejich „řešení sporu“ není zcela běžné a dít se nemá.

Je agresivní jen když se víc napije

Je pravdou, že účinek alkoholu nebo jiných návykových látek způsobuje snížení hranice ovládnutí se, u jiných vzbuzuje agresivní stránky povahy, nebo jen odstraňuje stud nad agresivními projevy jedince. Ale ani v případech, kde násilí začíná pod vlivem alkoholu, tudíž zde funguje jako spouštěcí mechanismus, není v následujících atacích alkohol vždy přítomen. Spousta agresorů v počátcích násilí používá vlivu alkoholu i jako formy omluvy, kdy je přeci jasné, že za střízlivého stavu, by se takto nikdy nezachoval.

Týká se to jen lidí s nízkým vzděláním

Projevy agresivního chování se netýkají jen lidí s nižším vzděláním, ale proplétají celé společenské spektrum bez ohledu na věk, vzdělání či úspěchy. Jediným rozdílem zůstává, že se agresori s vyšším vzděláním uchylují k mnohem rafinovanějším způsobům týrání, jejichž následky nejsou zpravidla na první pohled patrné. Většinou se uchylují k vynalézavějším způsobům psychického teroru.

Muži si přece nesmí nechat všechno líbit

Toto tvrzení je spojeno s patriarchálními předsudky, kdy má muž právo dominantního postavení nejen v rodině, ale i ve společnosti, což jinými slovy znamená, že každý muž má nad ženami, obzvláště nad tou vlastní, určité právo a moc při rozhodování o všem důležitém a žena má povinnost se mu podřídit.

Mýty spojené s výskytem domácího násilí:

V každém manželství to někdy skřípe

Ano, je pravdou, že v každém manželství se občas vyskytne nějaký problém, ale rozdíl mezi manželstvím či vztahem, kde občas dojde k rovnoprávné výměně názorů a vztahem postihnutým domácím násilím je obrovský. V „normálním“ vztahu má každý z jeho účastníků – muž i žena stejné postavení, a to kdo spor „vyhraje“ je otázkou argumentace a přijetí faktů. Na rozdíl od domácího násilí, kde jsou konflikty většinou uměle vytvořeny agresorem a s žádnou argumentací oběti se ani nepočítá a jako přirozená součást je brána jakákoliv forma násilí, jako doprovodný jev.

To je jejich věc, měli by si to vyřešit sami

Kdokoliv, na kom je nějakým způsobem páchána jakákoliv forma násilí má právo na pomoc státu. Trestně odpovědní jsou všichni pachatelé, kteří páchají násilí na druhých bez ohledu na tom, zda se jedná o osobu cizí nebo blízkou. Ba naopak, pokud probíhá násilí na blízkých osobách, pak tyto potřebují mnohem více pomoc svého okolí, aby se násilníkovi dokázala vzepřít.

Násilí se vyskytuje jen disfunkčních rodinách

Domácí násilí se vyskytuje napříč všemi sociokulturními vrstvami, bez ohledu na věk, vzdělání či náboženské vyznání. Je pravdou, že v rodinách s nižší socioekonomickou je násilí patrnější vzhledem k použití forem násilí.

(Bednářová, 2006)

2. Aktéři domácího násilí

Za aktéry domácího násilí je vždy považován agresor a oběť. V mnoha případech se vyskytují svědci domácího násilí, jež jsou bráni jako nepřímé oběti. Těmito nepřímými oběťmi jsou nejčastěji děti, popřípadě další osoby žijící ve společné domácnosti s obětí a agresorem. Není přesně stanoveno, u koho je větší pravděpodobnost ve vztahu partnerů, kdo bude agresor a kdo oběť. Podle celosvětových statistik policíí a intervenčních center je v drtivé většině případů agresorem muž a obětí žena. Toto se týká partnerských vztahů. Pokud jsou oběťmi staří lidé, nebo naopak děti, mají i v tomto případě procentuální převahu muži před ženami.

Právě charakteristikou oběti, agresora a dětí, jako svědků domácího násilí se budu zabývat v následujících kapitolách. Dále se budu věnovat práci s jednotlivými aktéry.

2.1 Oběť

Vývoj každého člověka nejvíce ovlivňuje jeho původní rodina, do které se člověk narodí a vyrůstá v ní a vidí reálný model mezilidských vztahů mezi jejími jednotlivými členy, jejich vzorce chování přejímá do dalšího období života. A to jak sociálního tak i toho intimního. V rodinách, kde jsou nějakým způsobem porušené vazby mezi jednotlivými členy, nebo je dítě nějakým způsobem jedním nebo oběma rodiči odmítáno nebo týráno, nebo je pouze svědkem týrání jednoho z rodičů se vytváří reálný předpoklad pro to, že bude mít v následujícím intimním vztahu problém jak docílit rovnoprávného postavení, protože považuje daný druh násilí, jemuž byl v dětství svědkem za přirozený jev.

Vzhledem k tomu, že neexistuje žádný typický profil obětí domácího násilí, ať už se týká dětí, žen, mužů nebo seniorů, je tato problematika protkána celou společností. Ani v tomto případě nehraje roli věk, vzdělání, společenské postavení, rasová, náboženská či etnická příslušnost nebo typ vztahu. Zjednodušeně lze říci, že se může týkat kohokoliv. Jedna charakteristika je však společná u všech obětí a tou je vnitřní vyrovnání oběti s jejím osudem a bezvýhradným odevzdáním se agresorovi. Ať už se

jedná o formu násilí jako druh trestu za pochybení, nevhodné chování nebo prosazení pozice nejsilnějšího člena rodiny, který zabezpečuje její správný chod.

Proces viktimizace oběti

Při řešení problematiky domácího násilí považuji za velmi důležité zmínit se o procesu viktimizace oběti. Pojem viktimizace vychází z viktimologie, což je věda zkoumající problematiku obětí trestných činů, zabývá se zkoumáním jejich prožitků, změn chování po přížití traumatizujícího zážitku.

Viktimizace

Viktimizací se dle Čírtkové rozumí „*proces poškozování a způsobování újmy, čímž se z jedince stává oběť určitého trestného činu. Viktimizace začíná, ale zpravidla nekončí vlastním útokem na oběť.*“ (Čírtková, 2006, www.mvcr.cz)

Obecně viktimizací rozumíme, že se určitá osoba stane obětí trestného činu, jež je postihnutelný dle aktuálně platného trestného činu. Viktimizaci oběti lze rozdělit do dvou skupin na:

- primární viktimizaci,
- sekundární viktimizaci.

Primární viktimizace:

Jedná se o přímý důsledek spáchaného trestného činu, tedy o přímou újmu, jež byla oběti způsobena pachatelem. Pojem viktimizace má původ v oblasti kriminalistiky jako takové, kde se oběť a pachatel zpravidla neznají, útok probíhá na veřejném místě a ve většině případů se spolu už nikdy nepotkají. Na rozdíl od této obecné formy je případ domácího násilí mnohem horší, protože oběť a pachatel se znají velmi důvěrně – mají mezi sebou blízký citový vztah, žijí spolu ve společné domácnosti, což znamená, že spolu zůstávají i po momentálním ukončení násilí.

Sekundární viktimizace:

Tímto typem viktimizace se rozumí následná újma, která je oběti způsobena až po primární viktimizaci, tedy v následné návaznosti na spáchaný trestný čin. Tato újma vzniká následkem nevhodných reakcí pracovníků státních organizací, jako například

vyšetřování policie, soudů nebo úředníků na případné oznámení oběti na páchaní domácího násilí agresorem. Sekundárně viktimizovat oběť mohou i poměrně blízké osoby nebo širší sociální okolí nevhodnou reakcí na příslušnou výpověď oběti, neempatickým vystupováním nebo snižováním skutku. Nevhodně volenou komunikací s obětí, u ní může propadnout pocitu nespravedlnosti, pocitům viny, ponížení a ztrátě lidské důstojnosti.

Charakteristika oběti

V této podkapitole se opět zaměřím na ženy jako oběti domácího násilí, a to nejen z důvodu mé praxe v Zařízení Helena, ale i výsledků statistik týkajících se problematiky domácího násilí.

Jak jsem již uvedla výše, obětí domácího násilí se může stát jakákoli žena, různého věku, národnosti, náboženství, vzdělání či profese. Není ani definitivně určujícím znakem, zda oběť zažila ve své původní rodině násilí či nikoli. Ale je pravdou, že ženy pocházející z násilné rodiny jsou častějšími oběťmi než ženy pocházející ze „zdravého“ rodinného prostředí. Zřejmým důvodem proč tomu tak je, že ženy mající zkušenost s nepřijetím od svých nejbližších, citovou ztrátou nebo týráním velmi často trpí sníženým sebevědomím, podhodnocováním se, nevěří si, samy sebe vidí jako ne příliš hezkou, chytrou, či schopnou. To způsobuje, že taková žena si nevybírá partnera, protože si na to netroufne, ale nechá sebe vybrat partnerem. Takový muž se většinou chová sebevědomě a jistě. Dle Vágnerové lze rozlišovat jednotlivé typy „rizikové ženy“ do tří skupin podle rodinného původu a sociálních a zdravotních okolností. (Vágnerová, 2004)

Syndromem naučené bezmocnosti se vyznačuje žena jinak málo samostatná, závislá, neschopná se bránit, s nízkou sebeúctou. Tímto se vyznačují ženy, které zažily v dětství týrání ze strany svých rodičů – nejčastěji otců, kteří je nadměrně a nepřiměřeně fyzicky trestali nebo sexuálně zneužívali. Takovýto prožitek nejen, že potlačuje rozlišování hranice mezi tím co je a není „normální“, ale také zvyšuje potřebu být na někom závislá – což je v dospělosti partner.

Okolnosti zvyšující závislost ženy na partnerovi mohou být různého původu. Ať už se jedná o plánované či neplánované okolnosti, ale ve všech případech se jedná buď o zvýšení sociální, ekonomické či citové závislosti, což způsobuje to, že je žena zranitelnější. Typickým příkladem může být těhotenství, vážné onemocnění, nehoda, popř. ztráta zaměstnání.

Posledním rizikovým faktorem je izolace týrané ženy, čímž se zvyšuje pravděpodobnost dalších násilných útoků, dojem agresora o jeho beztrestnosti, což vede k odblokování jeho posledních zábran k propuknutí dalších vln násilí.

Jak již bylo uvedeno výše, domácí násilí je proces, který začíná velmi pomalu a nenápadně a ve stejném duchu i pokračuje. Vzhledem k potřebě většiny žen – obětí skrývat, bagatelizovat či popírat přítomnost násilí ve vztahu, je velmi komplikované týranou ženu rozpoznat. Jediným vodítkem je pozorování a následné odhalení společných znaků projevujících se verbálním projevem, sociálním postavením nebo psychickým stavem či emočním projevem. Tyto projevy jsou nazývány syndromem týrané ženy. (Vágnerová, 2004)

Verbální projev:

- Nereálné vnímání reality, sebe sama a okolí, což je zpravidla důsledkem manipulací agresora. Tím, že se oběť ztotožní s takovým zkrácením, jí pomáhá vnitřně se smířit s nastalou situací a domněnkou, že ona si takový život zaslouží. Takto také svoji situaci prezentuje.
- Odmítání viny agresora je jedním z nejčastějších projevů, především při možnosti odhalení skutečného stavu vztahu. Oběť v takovýchto případech agresora omlouvá, snižuje míru jeho odpovědnosti vlivem okolnostních podmínek, jako je například vliv alkoholu, stresu, nemoci, těžkým životním osudem apod.
- Bagatelizace následků týrání je dalším typickým projevem především u fyzického násilí, kdy si oběť vymýšlí, že má modřiny od pádu ze schodů, tím jak nešikovně se uhodila o skříň nebo si nepřipouští, že by mohlo násilí více eskalovat.

- Popíráním možnosti pomoci, částečně oběť předem vzdává možnost odchodu od partnera, neboť nevěří, že by jí někdo uvěřil, pomohl nebo by zvládla sama žít samostatně a postarat se o sebe a děti.

Sociální postavení:

- Oběť má nedostatečné nebo žádné finanční zabezpečení, protože všechny finanční prostředky jsou zcela pod kontrolou agresora.
- S předchozím bodem je úzce spojena nutnost společného bydlení a velmi obtížné podmínky pro nalezení vhodného utajeného ubytování v případě odchodu od agresora.
- Právně nevyřešené partnerské soužití, péče o děti a majtkové poměry.
- V důsledku sociální izolace má oběť problémy s orientací v sociálním prostředí, právní orientací.

Psychický stav:

- Nízké sebevědomí.
- Nejistota, nerozhodnost.
- Dlouhodobé emocionální strádání.
- Bezpodmínečný vztah k agresorovi, kdy se ho oběť bojí, ale zároveň je na něm závislá.
- Neopodstatněná únava a vyčerpanost spojená se somatickými a psychosomatickými onemocněními.
- Podrážděnost vedoucí až k depresím.
- Nedůvěra v sebe sama, že by mohla něco dokázat, postarat se o sebe, popř. o děti.
- Sílení pocitů beznaděje, bezmoci a rezignace na svoji situaci.

Vyjadřování emocí:

- Oběť domácího násilí, jež probíhá dlouhodobě, po čase neprojevuje téměř žádné emoce, má potlačené projevy hněvu nebo není schopna své pocity pojmenovat.

- U obětí domácího násilí je často diagnostikována posttraumatická stresová porucha, čímž je charakterizován souhrn symptomů a příznaků fyzických a především psychických projevů, jež vykazují osoby, které prožily nějaký traumatizující zážitek. Tím může být např. dopravní nehoda, únos, přírodní katastrofa nebo právě domácí násilí. U takovýchto případů posttraumatické stresové poruchy je důležité se vyhnout podnětům, jež mohou mít nějakou spojitost s traumatizujícím prožitkem. Reakce psychofyziologického charakteru může mít různé projevy a také délku průběhu.
(Vágnerová, 2004)

2.2 Agresor

Podobně jako tomu je u obětí domácího násilí, tak i u agresorů neexistuje žádný typický profil nebo jedinečný povahový rys osobnosti, který by vystihoval všechny agresory. Tudiž ani tady nezáleží na sociálním prostředí, věku, vzdělání, rasové nebo etnické příslušnosti. Díky výsledkům mnoha studií lze vyzorovat alespoň opakující se znaky vystihující domácí násilí a jejich vznik. Hlavním výsledkem těchto studií je fakt, že stejně jako u ostatní obecné kriminality jsou pachatelé převážně muži. Ty také budu v této kapitole charakterizovat jako agresory v problematice domácího násilí.

Charakteristika agresora

Stejně jako u oběti i u agresora Vágnerová uvádí pojem „*rizikový muž*“ (Vágnerová, 2004), což je shrnujícím pojmem několika faktorů ovlivňujících osobnost každého agresora. Mezi tyto faktory se řadí charakteristické rysy osobnosti, transgenerační přenos agresivních vzorců chování, psychiatrické diagnózy, vliv alkoholu a návykových látek, vliv neočekávaných událostí, a emocionálně reaktivní typ agresora.

Charakteristické rysy osobnosti agresora:

- emoční nestabilita s vyšší mírou agresivity, pozitivní vztah k násilí,
- majetnické sklony,
- nízký práh sebeovládání,
- špatné zvládnutí stresu a napětí,
- úzkostnost,
- nízké sebehodnocení,
- nejistota,
- nepřiměřené chování vůči slabším jedincům (ženám, dětem, seniorům, nebo osobám se zdravotním postižením),
- nespokojenost,
- konfliktnost vůči svému okolí,
- výbušnost,
- využívání násilí jako nástroje k dosažení požadovaného cíle.

Transgenerační přenos agresivních vzorců chování:

U tohoto faktoru je základním pilířem vliv sociálního prostředí, ve kterém dítě vyrůstá. Agresivní vzorce přejímá od osob, které jsou mu nejbližší, má k nim citový vztah a od kterých takové chování odkoukává a následně napodobuje. Během svého vývoje si dítě zvyká na fakt, že pokud něco chce, může toho dosáhnout násilnými projevy, což jen umocňuje jeho podmíněnou agresivitu. Z obecných statistik vyplývá, že agresori pocházející z rodin s násilnickými sklony tvoří téměř největší část. Tím, že tato část agresorů převzala násilné vzorce chování od svých vzorů a následně je aplikují i v dospělosti jen velmi těžko chápou, proč je pro společnost takové jednání neakceptovatelné.

Psychiatrické diagnózy:

K propuknutí či rozvoji průběhu domácího násilí, mohou vést psychiatrické diagnózy. Mezi tyto poruchy se řadí např. sexuální deviace, schizofrenie, psychopatie, či obsedantní myšlenky. Do této skupiny, ale nepatří jen takové závažné diagnózy.

Méně závažnou, ale neméně nebezpečnou je osobnost pachatele s psychopatickými rysy, kteří se dopouštějí násilného jednání, jen aby slyšeli jiného člověka trpět, což v nich vyvolává požitek.

Vliv alkoholu a návykových látek:

Poměrně velká část agresorů se chová násilně jen po požití alkoholu nebo návykových látek, díky kterým se odbourají jeho zábrany. Někdy se stává, že alkohol je pouze počátečním spouštěčem násilí, které se v budoucnu projevuje i v střízlivosti.

Vliv neočekávaných událostí:

V některých případech domácího násilí je spouštěčem násilného chování u partnera, který se jinak násilně neprojevoval, jedna nebo souhrn více neočekávaných událostí, jež není schopen zvládnout běžným způsobem přijatelným pro společnost. Mezi takové spouštěče řadíme finanční problémy, ztrátu zaměstnání, zkrachování firmy, zdravotní problémy. Projevy agresivního chování vůči ženě nebo jiným členům domácnosti je v tomto případě považováno za neschopnost sebeovládání nebo variantou zvládnání stresové situace.

Emocionálně reaktivní typ agresora:

Tento typ agresora řadíme mezi nejčastější. Vyznačuje se snadnou výbušností a impulzivními projevy chování se sklony k násilí. Takový typ agresora není schopen plně ovládat své chování, je velmi snadné ho vyprovokovat, ať už vědomě či díky jeho zkresleným nebo domnělým podnětům. Agresor s emocionálními projevy je schopný napadnout v afektu prakticky kohokoli, nejen slabší jedince. Vyznačuje se nízkým sebevědomím, čímž špatně snáší kritiku, bojí se, že selže, je netrpělivý a převažuje u něj špatná nálada.

Agresor silně kontrolující projevy násilí:

Jedná se o typ agresora, kterému jsou projevy násilí velmi blízké, a prožívá při nich příjemné pocity. Vzhledem k tomu, že si je ale dostatečně vědom toho, že násilné chování není akceptováno společností, všechnu skrytou agresi, zášť a přirozené reakce v sobě dusí, až do chvíle, kdy narazí na nějaký spouštěč a vši agresi dá průchod

ven. V takových případech se dokáže chovat velmi násilně až krutě, oběť je v tu chvíli tak překvapená jeho reakcí, že není schopná nijak reagovat, protože ho zná jako úplně jiného člověka. Po skončení ataku, se chování agresora vrací zpět do role osobnosti ovládající své chování, za své předchozí jednání se omlouvá, ujišťuje oběť, že se to již nebude nikdy opakovat, snaží se vykoupit různými dárky. Dá se říci, že tento typ agresora má dvě tváře – tzv. typ „Doktor Jekyll a pan Hyde“. (Bednářová, 2006)

Práce s agresory

V mnoha státech severní Ameriky jsou speciální terapeutické programy pro pachatele zcela běžné, stejně jako v některých státech Evropy, mezi které se řadí například Dánsko, Švýcarsko, Rakousko nebo Německo. V těchto státech jsou programy zavedené v praxi už více let a téměř všechny země jsou s touto praxí spokojeny, neboť provedené výzkumy prokázaly, že u pachatelů, kteří prošli speciálním terapeutickým programem pro agresory domácího násilí, následná recidiva klesla a v mnoha případech si samotní pachatelé uvědomili své předchozí chování vůči obětem a snažili se své chování změnit.

V současné době je v České republice realizován prozatím jen jeden program pro práci s agresory, který je založený na bázi dobrovolnosti, provozovaný Českou Diakonií v Praze v SOS centru. Dalším připravovaným projektem by měl být program pro práci s násilnou osobou v denním centru spadajícím pod Slezskou diakonii v Havířově, který je zatím ve fázi, kdy pracovníci tohoto projektu jej podali ke schválení a čekají, zda dostanou dotace od státních institucí na jeho realizaci. Na rozdíl od ostatních evropských států, kde jsou již programy pro agresory zažitou praxí a to nejen na bázi dobrovolnosti agresora, ale také jako jedna z forem trestu justičního systému, nebo spíše doplnění trestu s prvky primární prevence a následným represivním účinkem.

Většina odborníků a pracovníků pohybujících se v problematice domácího násilí se shoduje na pomoci zvenčí, případně další prevence proti tomuto jevu. Pomoc by neměla být omezena pouze na potrestání pachatele, ale také na hledání alternativy, jak pomoci rodině nebo vztahu odstranit tento patologický jev z jejich života. Zpravidla

razantní opatření vůči pachateli ze strany státního aparátu nejsou tak účinná a mnohdy mají i opačný efekt.

Stejně jako u zahraničních programů je i cílem výše zmiňovaného projektu v České republice vytvoření zdravého partnerského vztahu mezi bývalou obětí a agresorem a v další fázi přijetí agresora své odpovědnosti za činy, jichž se na oběti dopustil a svého dalšího chování v budoucnu. Agresor by se měl díky tomuto programu naučit jak jednat s blízkými osobami bez použití násilí. Ale i když je tento program zaměřený na agresory, jeho prvotním záměrem je pomoci obětem, svědkům a dalším blízkým osobám postiženým domácím násilím před dalšími útoky a taky možností se s prožitým traumatem vyrovnat.

Veškerá práce s agresory je zaměřená na ideologii netolerance násilí v rodině, kdy je hlavním cílem, aby agresor začal vnímat, že jeho chování bylo a je nepřípustné a musí se stát odpovědným za své činy. Pro realizaci těchto programů je velmi důležitým bodem předem stanovit reálné a snadno definovatelné cíle, dobře charakterizovat agresora, aby bylo možné co nejúčinněji jej motivovat k absolvování programu, přijmutí jeho zodpovědnosti za své chování a propojení programu s justičním systémem.

Hlavními tematickými okruhy při práci s agresory jsou:

- moc a kontrola související se společenským rozdělením rolí muže a ženy,
- změna postojů v partnerských vztazích,
- vysvětlení důvodů, proč se chovají agresivně,
- kontrolovat své chování a možnosti změny agresivního chování,
- přijetí odpovědnosti za své násilné chování, aniž by obviňoval druhé za jeho příčinu nebo zlehčoval útok,
- pochopení následků násilného jednání na blízkých osobách,
- učení nenásilného řešení problémů ve vztahu.

(Mezinárodní konference k problematice domácího násilí, Praha, 2010)

2.3 Děti – svědci domácího násilí

Svědkiem domácího násilí může být prakticky kdokoli, ale vzhledem k tomu, že se domácí násilí odehrává v soukromí bytů, bývají jeho svědky další blízké osoby, jako např. děti, rodiče, prarodiče, sourozenci nebo jiné osoby s blízkými citovými vazbami na oběť a agresora. S ohledem na to, že nejobvyklejším vzorcem této problematiky je agresor = muž a oběť = žena, jsou nejčastějšími svědky ataků právě děti. Ty jsou také v některých případech i oběťmi, nebo se jimi mohou stát s gradací ataků. Dle statistických údajů nevládní organizace Rosa za rok 2006 byly právě děti svědky domácího násilí v 94%. (http://www.llp.cz/_files/file/analyza_deti.pdf)

Jestliže dítě vyrůstá v prostředí, kde je násilí považováno za běžný jev, je téměř jistotou, že dítě tento fakt významně ovlivní. Protože i dítě, na kterém není přímo páčáno domácí násilí je dle Světové zdravotnické organizace považováno za týrané. Bohužel bývá častou praxí, že i v případě, že agresor dítě přímo netýrá, používá ho jako prostředek k opětovnému získání kontroly nad obětí. Ačkoli si to aktéři domácího násilí neuvědomují, i malé děti si uvědomují přítomnost jakéhokoli násilí, a čím blíže jim se násilí odehrává, tím větší na ně má vliv.

Primární rodina má obrovský význam na vývoj každého člověka, obzvláště pak chování jednotlivých dospělých osob. Psychosociální vývoj dětí je přítomností násilí v rodině silně narušovaný, protože děti se cítí bezmocně, pokud jsou svědky nevyrovnaného vztahu, kde je moc a síla, prosazovaná použitím fyzického či psychického násilí, jen na jedné straně a ta druhá se musí stále jen přizpůsobovat. S rostoucím věkem dětí matka – oběť, ale i bližší okolí, od nich očekává, že situaci pochopí. Opakem je pravda, a sice, nejen, že děti situaci nepochopí, ale přijmou ji jako standart, něco, co se normálně děje a násilné projevy v rodině berou jako výsadu silnějšího jedince.

Vývoj dítěte v rodině postižené násilím

Rodina je instituce, která by měla bez ohledu na okolnosti poskytovat dítěti pocit bezpečí a jistoty, jež potřebuje ke zdravému psychickému, citovému a následně i fyzickému vývoji. Každé dítě, které je byť i „pouhým“ svědkem jakéhokoliv násilí mezi rodiči je tímto více či méně poznamenáno na celý život. Míra následků na dítěti je dána fyzickým věkem, mentální vyzrálostí a také přístupem obou rodičů, popř. dalších blízkých příbuzných a jejich postojem k probíhajícímu násilí. V žádném případě matka, která je před dětmi týrána a nemůže ochránit ani sama sebe, není ani pro děti jistotou poskytnutí bezpečí. V případě jejího zesměšňování a ponižování nebude mít matka respekt ani u dětí, protože ty budou brát toto chování k ní jako samozřejmé a budou je napodobovat.

Pokud je dítě svědkem násilí na matce, je pro něj nepochopitelné, že by k násilí docházelo bezdůvodně, je tudíž otázkou času než začne hledat viníka a časem začne na sebe přebírat zodpovědnost za přítomnost násilí. Dítě si nejčastěji dá do spojitosti své chování např. že zlobilo, nebo doneslo špatné známky, s projevy násilí u rodičů. V některých případech se začne chovat k matce stejně násilně jako otec a používat násilí k vynucování si své moci.

Přejímání vzorců chování dítěte do dospělosti je určeno i tím, zda se jedná o dívku nebo chlapce. Chlapci ve většině případů inklinují k přebírání násilných vzorců chování, což se často projevuje již v předškolním věku, a pokud nedojde ke změnám v rodině a následné psychologické terapii, pak je násilí přenášeno až do dospělosti, do svých „nových“ rodin, což je prokázáno dosavadní praxí.

V případě, že je svědkem domácího násilí mezi rodiči dívka, je velmi pravděpodobné, že se s násilným chováním naučí žít, tolerovat ho a pak si v dospělosti podvědomě vyhledá násilného partnera, podobného svému otci a sama přejímá roli týrané matky. Toto se děje z důvodu, že děti mají zakódovány tyto vzorce chování a považují je za běžné.

Děti vyrůstající v takové rodině velmi brzo začnou projevovat nějaké známky toho, že vyrůstají v psychicky a emocionálně nevyrovnaném prostředí.

Typickými projevy takového „nezdravého“ prostředí bývá:

- apatie, nezájem o okolí,
- nedůvěra k okolí a především ke světu dospělých,
- odtažitost, uzavřenost,
- úzkostné stavy s psychickými nebo somatickými projevy,
- chladné chování s agresivními sklony,
- v prostředí vrstevníků se buď drží na okraji společnosti (obzvláště v případě, že se rodina často stěhuje a dítě mění školy), nebo si vynucuje být středem pozornosti,
- posunutí hranic v projevování emocí,
- časté problémy ve škole,
- častá vyčerpanost.

I v případě, že matka násilného otce spolu s dětmi opustí definitivně, po několika pokusech, kdy se vrátila zpět, nemá stále vyhráno, protože agresori často používají děti jako nástroj k vydírání a další manipulaci s ní. Je běžnou praxí, že se agresori snaží si děti koupit, obět před nimi pomlouvají a navádějí je k chování, které pro ně není běžné. (Bednářová, 2006)

Povinný kontakt dítěte s násilnou osobou

Vzhledem k faktu, že ze statistických údajů vyplývá, že násilnou osobou bývá častěji muž – otec, popisují v této kapitole otce jako agresora. Je samozřejmé, že v praxi může být násilnou i matka, prarodiče, sourozenci nebo děti.

Pro zdravý vývoj každého dítěte je pravidelný styk s oběma rodiči, v ideálním případě, aby byl čas strávený s matkou i otcem ve stejném časovém intervalu. Na tomto se shodnou všichni odborníci zabývající se dětskou psychologií. Jak ovšem postupovat

v případech, kdy je jeden z rodičů agresor a dítě bylo svědkem násilí nebo jednou z obětí? V praxi, na základě soudních rozhodnutí, to mnohdy vypadá, že přítomnost násilí ze strany otce není opodstatněným důvodem, proč styk s dětmi nějakým způsobem omezit nebo dokonce zakázat. Častým argumentem bývá, že by někdo mohl rozhodnutí soudce napadnout argumentem, že může dojít k syndromu zavrženého rodiče, nebo by byl agresor případně omezen na svých právech? U soudu většinou stačí doložit, že otec má zájem se stýkat s dětmi. Málokdo se ale zajímá, jak dítě s otcem tráví volný čas, zda to pro něj nebude příliš traumatizující, nebude na něj vyvíjen manipulativní nátlak ze strany otce, nebo jestli se otec finančně podílí na pokrytí potřeb dítěte.

V zemích, kde se vede boj proti domácímu násilí delší dobu než v České republice, je především přihlédnuto na individuální požadavky dítěte, jeho psychické zdraví, míru a následky prožitého traumatu a především jeho vztahem k násilné osobě – otci. Rozhodnutí soudu jsou podepřeny posudky soudních lékařů, psychologů a dalších odborníků, nezaujatě zkoumajících daný případ.

Velmi důležitým faktorem pro bezpečný styk otce s dítětem je fakt, že si otec připustí pochybení na své straně a oba rodiče se shodnou, že důležitější než osobní zájmy a pocit vítězství nad tím druhým je zájem a blaho dítěte.

Jak již bylo uvedeno, pro zdravý vývoj dítěte je potřeba, aby vyrůstalo v harmonickém prostředí a mělo dobré vazby s oběma rodiči. Jako optimální řešení se jeví vytvoření bezpečného kontaktu s otcem, i za cenu podpory pracovníků státního nebo nestátního aparátu, jenž by napomohl vytvoření lepších vztahů mezi dítětem a otcem. Toho lze dosáhnout zavedením schůzek za asistence sociální pracovnice nebo krátkodobých setkání.

Toto je bohužel v našem státě stále jen vysněný cíl neziskových organizací, aby bylo na případy domácího násilí a následného soudního řešení svěřených dětí do péče a povinnosti styku dítěte s druhým rodičem, pohlíženo s respektem a individuálním přístupem, jenž si daná problematika a především prospěch dítěte zaslouhuje.

3. Dostupná pomoc obětem domácího násilí

V drtivé většině případů potřebují oběti domácího násilí k řešení své situace pomoc od druhých osob, ať už se jedná o rodinu, osoby žijící v blízkosti, nebo státní či nestátní instituce. Jen velmi malé procento obětí domácího násilí dokáže opustit násilného partnera bez jakékoli cizí pomoci, vzhledem k psychické, emocionální a ekonomické závislosti nebo strachu z agresora. I když oběť potřebuje k odchodu pomoc okolí, je i přesto velmi důležité, aby byla oběť motivována co dělat a sama chtěla situaci řešit.

Vzhledem k různorodosti a eskalaci násilí, které je u každého případu domácího násilí individuální, je na začátku důležité určit v jakém stádiu se ten konkrétní případ nachází. Pro tyto případy byly vymyšleny různé pomocné metody, aby bylo snazší jak pro oběti, tak pro pomáhající osobu, co nejpřesněji určit rozsah a intenzitu domácího násilí. Jednou z velmi rozšířených a velmi dobře použitelných metod v praxi je metoda SARA DN.

Metoda SARA DN:

(anglický překlad: Spousal Assault Risk Assessment) Tato metoda vznikla v Kanadě, odkud byla přejata do Švédska a využita pro práci policie. Následně byla rozšířena do dalších evropských zemí a v roce 2007 ji začala využívat i česká policie na doporučení předních odborníků neziskových organizací. Dotazník SARA DN je tvořen 15 otázkami rozdělenými do 3 částí po pěti otázkách, kdy se 5 otázek vztahuje přímo k agresorovi, dalších 5 se týká násilných projevů na veřejnosti a posledních 5 otázek je zaměřeno na oběť násilí, její zranitelnosti ze strany agresora. Tato metoda pomáhá policistům ČR a pracovníkům Bílého kruhu bezpečí určit míru rizika pro oběť a lépe se orientovat v konkrétním případě. (<http://www.donalinka.cz/nova-praxe/metoda-sara-dn>)

3.1 Státní instituce a právní pomoc

Pokud se oběť rozhodne svoji situaci řešit, může se obrátit na kteroukoliv ze státních i nestátních institucí. Důležité je, aby si oběť v klidu rozmyslela, jak by si představovala poskytnutou pomoc a čeho by chtěla dosáhnout. V takových případech je dobré zavolat na linku bezpečí, kde oběť vyslechnou a sdělí jí její možnosti. Ze státních institucí se může oběť obrátit na Policii ČR, státní zastupitelství, soud či příslušný úřad sociálně právní ochrany dětí.

Není tomu tak dlouho, co český právní řád neznal pojem domácí násilí a tudíž jej nebylo možno za tento čin potrestat. Jedinou nadějí obětí byl od roku 2004 §215a tr. zák., dle kterého je trestné týrání osoby blízké, žijící ve společné domácnosti. Za týrání je zde považováno úmyslné zlé nakládání s blízkou osobou, jež se vyznačuje vysokým stupněm hrubosti a necitelnosti s delší dobou trvání, jež je osobou týranou považováno jako těžké příkoří. Za takové jednání lze považovat například:

- fyzické násilí jako bití, popálení či jiné tělesné násilí,
- psychické násilí,
- zastrašování, vydírání,
- sexuální násilí,
- nucení vykonávání činnosti, jež týranou osobu nadměrně fyzicky či psychicky zatěžují.

Pachatel se svým jednáním může v rámci domácího násilí dopouštět těchto trestných činů uvedených v trestním zákoně:

- § 146 Ublížení na zdraví
- § 170 Zbavení osobní svobody
- § 171 Omezování osobní svobody
- § 177 Útisk
- § 185 Z násilnění
- § 198 Týrání svěřené osoby
- § 352 Násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci
- § 354 Stalking – pronásledování

Institut vykázání

Dnem 1. ledna 2007 vstoupil v platnost zákon č. 135/2006 Sb. řešící problematiku domácího násilí. Společně s ním došlo ke změně částí dalších zákonných norem jako Zákona o Policii ČR, občanského soudního řádu, trestního zákona a dalších. Tento zákon je znám pod názvem Institut vykázání a posiluje především pravomoci Policie ČR. Specifikem tohoto zákona je, že není potřeba souhlasu poškozeného k trestnímu stíhání agresora.

Než vstoupil tento zákon v platnost, probíhalo masové zaškolování pracovníků všech státních institucí o domácím násilí, jak jednat s obětí, jaké pravomoci mají při jednání s agresorem a jak celkově v této problematice postupovat. Bohužel, ani do dnešního dne se nepodařilo plně seznámit všechny pracovníky státních institucí s důležitostmi a podstatou této problematiky a i nadále dochází z jejich strany k bagatelizaci a následné sekundární viktimizaci obětí domácího násilí. K tomu dochází při snižování problému konkrétní osoby, prodlužování či zbytečnému opakovanému výsledku oběti.

Institutem vykázání je považováno udělení zákazu vstupu násilné osobě do společného obydlí příslušníky Policie ČR, po prokázání, že se jedná o případ domácího násilí. Má mít jak trestající charakter pro agresora, tak působit jako preventivní opatření pro ohrožené osoby.

Postup Policie ČR při realizaci Institut vykázaní násilné osoby:

Pokud příslušníci státní policie zjistí, že se jedná o případ domácího násilí a mají-li důvodné podezření, že může dojít k dalším útokům, jsou oprávněni ihned násilnou osobu vykázat ze společné domácnosti. Na základě vykázaní agresora příslušníky Policie ČR z bytu, se nesmí násilná osoba vrátit zpět po dobu 10 dnů, což je minimální doba vykázaní. Zákaz platí jak pro společné bydlení, tak i jeho bezprostřední okolí, místo zaměstnání oběti nebo školní zařízení jejich dětí. Délka vykázaní může být prodloužena na základě soudního rozhodnutí, o které musí oběť požádat příslušný soud v případě jejího zájmu.

Povinností vykázané osoby je zabalit si své osobní věci, cennosti patřící pachateli a doklady a opustit společné obydlí. Nutností je také odevzdání klíčů od daného společného policistům. Povinností zasahujících policistů je poučení vykázané osoby o jejích právech a povinnostech, nebo informování o možnostech ubytování po dobu vykázaní.

Další povinností policistů je poučení ohrožené osoby, že návrat vykázané osoby není možný ani přes její souhlas a pokud ji bude kontaktovat je povinna obrátit se na policii o dané skutečnosti ji uvědomit. Mezi jejich povinností dále patří předání kontaktů oběti na centra v místě bydliště oběti poskytující psychologické, sociální poradenství, popřípadě i jiné služby, jež může v této situaci využít, jako např. krizové linky, azylová zařízení nebo denní centra specializované na pomoc obětem domácího násilí. Součástí poučení je také možnost ohrožené osoby podat již výše zmiňovaný návrh soudu na vydání předběžného opatření na prodloužení doby vykázaní.

Policie je povinna nejpozději do 24 hodin od vstupu do společného obydlí písemně zpracovat rozhodnutí o vykázaní, jež je povinna doručit krajskému intervenčnímu centru, které má povinnost co nejdříve kontaktovat ohroženou osobu s nabídkou možnosti psychologicko – sociální pomoci, popřípadě pomoci při uplatnění práv ohrožené osoby definovaných zákonem. (Závazný pokyn PP č. 179/2006, ze dne 27. listopadu 2006 kterým se stanoví postup příslušníků Policie ČR v případech domácího násilí)

Právní pomocí se rozumí i využití externích právních služeb neziskových organizací zajišťující pomoc právě obětem domácího násilí. Mezi nejčastěji využívané právní služby patří žádost o předběžné opatření svěření dětí do péče, nebo sepsání a podání žádosti o rozvod.

Intervenční centra

S účinností zákona 135/2006 Sb. řešícího problematiku domácího násilí, vznikly od 1.1.2007 v České republice také intervenční centra pro pomoc těmto obětem. Intervenční centra by měly být úzce provázané s činností policie v oblasti této problematiky, tudíž by mělo být v každém kraji minimálně jedno, aby bylo možné bezprostředně poskytnout psychologickou pomoc a také oběti poradit v sociální oblasti, kde se může obrátit na ubytování, co vyřídit bezprostředně po odchodu ze společného bydlení apod.

Intervenční centra u nás ale nejsou jen pro kontaktování oběťmi domácího násilí, ale také mají za povinnost do 48 hodin po vykázání násilné osoby oběť sami kontaktovat a poskytované služby jí nabídnout. Všechna intervenční centra poskytují veškeré své služby bezplatně.

Služby poskytované intervenčními centry:

- obecné poradenství jak se zachovat v konkrétním případě, jaké má oběť možnosti řešení,
- kontakty na další zařízení poskytující dlouhodobé poradenství,
- psychologickou okamžitou pomoc a základní právní poradenství,
- předání kontaktů, popřípadě pomoc s hledáním azylového ubytování.

3.2 Nestátní organizace

Výhodou neziskových organizací oproti státním orgánům je ta, že jsou více informované o dané konkrétní problematice a mají také mnohem více zkušeností v jednání s oběťmi domácího násilí. Potřebnou praxi a zkušenosti získaly především

díky zaměřenosti na danou cílovou skupinu a dlouholetou práci s nimi. Na rozdíl od státních institucí funguje praxe nestátních organizací v boji proti domácímu násilí již více než deset let. Aby tyto organizace mohly kvalitně a účinně pomáhat potřebným, je důležité, aby byli lidem dostupné a dostatečně zastoupené. Ve sféře nestátních organizací nejde jen o to, aby fungovaly jednotlivě, ale především aby byl systém služeb důmyslně promyšlený a jednotlivé formy organizací na sebe navazovaly, čímž zajišťují komplexní provázanost služeb potřebným v nouzi. Vedlejším, ale ne méně důležitým úkolem neziskových organizací, je i shromažďování dat a údajů, které jsou upotřebitelné pro statistické účely a následné zlepšování nejen této komplexní péče, ale i celého státního aparátu, sledování průběhu problematiky a působení jak na poli represe tak i prevence.

Nestátní organizace různých typů jsou rozšířenějším neziskovým sektorem, který pokrývá téměř veškeré potřebné služby na nejrůznějších úrovních. Mezi tyto organizace patří:

- občanská sdružení,
- církevní sdružení,
- nadace,
- nadační fondy.

Linky důvěry

Neboli krizové linky bývají často prvním kontaktním místem, kam se oběti domácího násilí obracejí, a to z mnoha důvodů. Jedním z nich je zaručení anonymity, možnost někomu sdělit své problémy a starosti, poradit se, co dělat v konkrétní situaci nebo si zmapovat možnosti řešení svého problému. Linky důvěry jsou buď jednou z poskytovaných služeb, nebo fungují zcela odděleně v nepřetržitém provozu poskytující okamžitou odbornou psychologickou, právní a organizační pomoc.

Nejznámější a nejvíce používanou linkou důvěry, která byla v České republice zřízena na pomoc obětem domácího násilí je DONA linka, jež působí na území celého

státu. Hlavním principem jejího fungování je poskytování pomoci jak obětem domácího násilí, tak i jeho svědkům, příbuzným či jiným blízkým osobám obětí. DONA linka je také využívána odborníky, jako jsou např. úředníci a lékaři, setkali při výkonu svého povolání s oběťmi a nejsou si zcela jisti následujícím postupem nebo orientací v systému státních či nestátních zařízení.

Krizový plán:

Pokud je volajícím na linku důvěry oběť, je velmi důležité ji v první řadě vyslechnout, zpracovat rychle její „zakázku“, tedy to, z jakého důvodu volá, co od pracovníka chce vědět, nebo poradit. Pokud pracovník zpracuje zakázku zájemce – oběti tak, že z ní vzejde, že uvažuje o odchodu, nebo probíhá intenzivní fyzické nebo sexuální násilí, je dobré se zájemkyní pohovořit na téma krizový nebo také bezpečnostní plán, který je v každém jednotlivém případě individuální. I u jedné osoby může mít několik variant, nebo se může měnit podle konkrétní situace. Zjednodušeně řečeno se jedná o souhrn kroků, které mají za úkol pomoci oběti vyhnout se dalšímu ataku nebo alespoň zmírnit jeho průběh. (Metodika krizový plán oběti)

Jednotlivými kroky krizového plánu jsou:

- Bezpečné uložení důležitých telefonních čísel do mobilního telefonu, nejlépe pod smyšlenými jmény, popřípadě sepsání seznamu těchto čísel na papír, který je potřeba uschovat, ale zároveň by měl být snadno dostupný. Na seznam těchto telefonních čísel patří policie, lékař, příbuzní, přátelé, sousedi, organizace poskytující pomoc obětem domácího násilí apod.
- Domluvení si signálu se sousedy, aby v případě potřeby zavolali pomoc. Takovým signálem může být rozsvícení světla před domem, blikání světla v některém pokoji, hlasité puštění rádia nebo televize atd.
- Důležitým bodem bezpečnostního plánu je uschování si bezpečnostního balíčku u osoby, které oběť může důvěřovat. Bezpečnostní balíček by měl obsahovat alespoň okopírované doklady, pokud není možné uschovat originály, jako občanský průkaz, cestovní pasy oběti i dětí,

rodné listy, průkazy pojištěnce, vkladní knížku nebo bankovní kartu, případné rozhodnutí svěření dětí do péče, policejní nebo lékařské záznamy o dřívějších napadeních apod. Dále by měl obsahovat nějaký alespoň minimální finanční obnos, základní hygienické potřeby, předepsané léky, nějaké oblečení, popřípadě hračky pro děti.

- Pořízení a bezpečné uložení náhradních klíčů od bytu nebo auta.
- Zvážení možnosti nouzového ubytování v případě náhlého odchodu od agresora – zvážení možnosti ubytování u rodiny, přátel nebo v azylovém domě. Je velmi důležité, aby pracovník krizové linky s obětí probral vhodnost daného řešení bydlení pro případ, že by ji tam agresor vyhledal a obtěžoval.

Dále pracovník linky informuje oběť, co má dělat v případě útoku:

- Zavolat Policii ČR – 158, Městskou policii – 156 nebo linku 112.
- Do příjezdu policie se někde zamknout nebo utéct k sousedům.
- Do příjezdu policie neodstraňovat stopy po násilí – neuklízet střepy atd.
- S policií komunikovat bez přítomnosti agresora.
- V případě zranění nebo jiných projevů fyzického napadení navštívit lékaře a nechat si záznam lékařské zprávy, případně vyfotografovat způsobená zranění.
- V případě nevykázání agresora policií zvážit odchod ze společné domácnosti do předem promyšleného náhradního ubytování, pokud možno i s dětmi.

(Metodika krizový plán oběti)

Denní centra

Do kategorie denní center spadá velmi široká škála odborných poraden a specializovaných pracovišť, zabývajících se problematikou domácího násilí jako prioritní nebo jen doplňkovou. Tyto pracoviště se rozdělují dle oblasti pomoci do tří skupin, a to:

- sociální,
- psychologické,
- právní.

Mezi tyto pracoviště patří manželské poradny, charita a centra charitou zřízená, právní poradny, různá občanská sdružení nebo další služby poskytované azylovými domy mimo pobytového programu. Jednotlivé skupiny jsou mezi sebou provázané a často nabízené jednotlivými organizacemi jako součást jednoho balíčku služeb – jde jen o to, o co všechno má oběť při řešení své situace zájem.

Pracovníci těchto pomáhajících organizací jsou odborně vyškolení odborníci, z nichž se někteří, ať už jednotlivě nebo ve sdružení organizací, na základě svých poznatků podílí i na tvorbě nových legislativních nařízeních. Jedním z těchto sdružení organizací je Koordona, která je zastoupena sociálními pracovníky větších či menších azylových domů, nebo pracovníky okresních Diakonií spadajících pod Charitu. Mezi tyto organizace se řadí např. Rosa, Magdala, Magdalenium, Acorus, nebo Slezská Diakonie. Příkladem je práce některých členek Koordony, které se v průběhu roku 2010 podílely při tvorbě návrhu Národního akčního plánu prevence domácího násilí nebo legislativy v problematice střídavé péče při rozvodu manželství.

Příkladem denní poradny je občanské sdružení Persefona působící v Brně a blízkých městech jako jsou Ivančice, Slavkov u Brna, Tišnov a Židlochovice, kam pracovníci jednou měsíčně dojíždí. Specializuje se na pomoc obětem domácího násilí, sexuálního zneužívání a znásilnění.

Tato poradna poskytuje telefonické, osobní, internetové konzultace, krizovou intervenci, psychologické, právní a sociální poradenství, psychoterapii pro dospělé,

doprovod na jednání s úřady nebo zprostředkování kontaktu na specializované odborníky nebo pomoc při hledání azylového ubytování.

Persefona je v úzké spolupráci s ostatními státními i neziskovými organizacemi, čímž zajišťuje komplexní provázání služeb a širší pole působnosti a odbornosti při pomoci obětem domácího násilí i ostatním cílovým skupinám.

Dalšími organizacemi provozující denní centra s celostátní působností jsou např. Liga lidských práv nebo Bílý kruh bezpečí.

Azylové domy

Problematiku azylových domů řeší zákon o sociálních službách č. 108/2006 Sb. V tomto zákoně jsou obsaženy podmínky registrací služeb jednotlivých typů azylových domů, kvalifikací pracovníků, rozsahu služeb a dalších důležitých požadavků týkajících se této problematiky.

I přes existenci a běžné využívání v praxi institutu vykázaní násilného partnera ze společné domácnosti je existence azylových domů velmi důležitá. Tím spíše pokud se jedná o azylové domy s utajenou adresou. Hodně obětí zažívá nepopsatelný strach z toho, že by se agresor mohl vrátit i přes vydaný zákaz, případně je vyhledat na veřejnosti. Ve většině případů oběti nechtějí domácí násilí řešit přes policii, a to z důvodu, že by jim policisté nevěřili nebo nechtějí partnerovi způsobit možné problémy. Proto vyhledávají jiné ubytování, aby mohly utéci a celou situaci si lépe promyslet. Přitom upřednostňují ubytování s utajenou adresou, protože je menší pravděpodobnost, že by je agresor mohl vysledovat.

Další výhodou azylových domů s utajenou adresou je ta, že jsou více specializované ve školení svých pracovníků v dané problematice, právě z důvodu, že tato cílová skupina je jejich prioritou. Od toho se také odvíjí spektrum nabízených služeb uživatelům.

Vzhledem k omezené kapacitě a nedostatku azylových domů s utajenou adresou, jsou všechny oběti, u kterých již pominulo bezprostřední nebezpečí útoku ze strany

agresora a došlo u nich alespoň k částečné stabilizaci, přestěhovány do azylových domů s veřejnou adresou, azylových bytů, nebo vlastního bydlení. Ve většině azylových domů je pobyt každé uživatelky omezen na dobu 1 roku.

Charakteristice azylového domu se budu více věnovat v následující kapitole, kde přiblížím Azylový dům Helena – zařízení pro oběti domácího násilí s utajenou adresou.

4. Forma pomoci - Azylový dům Helena

Jedná se o specializované zařízení pro oběti domácího násilí s utajenou adresou a je provozováno občanským sdružením Magdalenium.

Občanské sdružení Magdalenium vzniklo v roce 1997 pro potřebu azylového zařízení pro klientky terénních zdravotníků a sociálních pracovníků, jako podpora při preventivním působení v oblasti kriminality, drogových závislostí apod. V roce 1998 byla působnost sdružení změněna a zaměřena na pomoc obětem obchodování se ženami. V roce 2001 byla k původní cílové skupině, za mohutné finanční podpory státních i nestátních organizací, připojena další skupina a to, pomoc ženám v tísní, převážně obětem domácího násilí a jejich dětem.

Po přestavbě prostor azylového domu v roce 2002 byla částečně navýšena kapacita zařízení, ale stále není dostatečná. Celková kapacita zařízení je 10 lůžek, které jsou rozděleny na 5 pokojů. Spolu s osvětou o problematice domácího násilí roste i zájem o ubytovací služby, tudíž je téměř pořád plná ubytovací kapacita a z tohoto důvodu je velká část zájemkyň o ubytování odmítána.

Specifikem Azylového domu Helena je i poskytování ubytování samotným ženám, protože většina azylových domů je specifická tím, že přijímá jen matky s dětmi. Cílovou skupinou se budu více zabývat v následující kapitole. Vzhledem k cílové skupině je nutné, aby byli všichni zaměstnanci, přicházející do přímého styku s uživatelkami – oběťmi, ženy.

Z důvodu již zmíněného masivního odmítání zájemkyň byl v letošním roce, tedy roce 2011 realizován dlouho připravovaný projekt Azylový dům Magdalenium, který rovněž provozuje občanské sdružení Magdalenium a má status utajené adresy. Oba azylové domy leží na území města Brna a vzájemným provázáním služeb mají za cíl rozšířit nabídku služeb v návaznosti bydlení v podobě chráněných bytů.

Aby byla opravdu zajištěna utajenost zařízení, není nikde na veřejném místě zjištělná oficiální adresa zařízení. Na veškerých materiálech o o. s. Magdalenium figuruje pouze adresa na P. O. BOX 113, 657 13 Brno, který je pravidelně vybírán.

4.1 Poskytované formy pomoci

Aby mohla začít jakákoliv forma pomoci ze strany pracovníků Azylového domu Helena je potřeba prvního kontaktu ze strany oběti – zájemkyně o službu. Ten probíhá prostřednictvím telefonní nonstop linky s telefonním číslem 776 71 84 59 nebo email:magdalenum2@centrum.cz a to buď samotnou obětí nebo prostřednictvím pracovníka nebo známého, u kterého hledá oběť pomoc. V každém případě je s obětí po prvotním vyhodnocení situace domluveno osobní setkání na veřejném místě, jako např. v parku, cukrárně, na nádraží. Osobní setkání je nutné realizovat mimo prostory azylového domu z důvodu utajenosti adresy v případě, že zájemkyně nebude přijata do pobytového programu a nutnost veřejného místa je především kvůli bezpečnosti pracovníků pro případ, že by společně s obětí přišel i agresor nebo se jednalo o léčku agresora – partnera uživatelky, která již do pobytového programu přijata byla. (Vnitřní dokumenty občanského sdružení Magdalenum , Standard 1 – Cíle a způsoby poskytování sociálních služeb)

Na osobním setkání probíhá formou rozhovoru mapování situace oběti, jejímu současnému fyzickému i psychickému stavu, délce trvání a intenzitě násilí, zda jsou ve vztahu děti, popřípadě jestli je násilí páčáno i na nich nebo jsou jeho svědky apod. V závislosti na konkrétním případě a osobnosti oběti pracovnice volí formu rozhovoru. Některé zájemkyně jsou si jistější, když jim pracovnice pokládá otázky a doplňující dotazy a jiné raději vypráví svůj příběh samy. V každém případě by se měla pracovnice během tohoto setkání dozvědět následující důležité informace:

- kdo je agresor,
- jaké formy násilí proti oběti používá,
- jak dlouho trvá vztah a jak dlouho probíhá násilí,
- jsou ve vztahu s agresorem děti, jsou také oběťmi nebo jeho svědky,
- ohlásila oběť týrání na policii nebo má nějaké lékařské zprávy,

- jaká je její zakázka – zda chce požádat o rozvod, svěření dětí do péče, podat trestní oznámení, „jen“ se odstěhovat od agresora, postavit se na vlastní nohy,
- zda je oběť zaměstnaná, popř. jaké má příjmy, případně zda potřebuje pomoc při vyřizování sociálních dávek,
- v případě, že nepochází z Brna – je potřeba při příchodu do zařízení Helena změnit zaměstnání, školní zařízení pro děti a doktory apod.

Po celou dobu setkání je důležité aktivní naslouchání, projevení empatie ze strany pracovnice, nechání prostoru pro ventilaci zájemkyně, ujištění, že v obdobné situaci se nachází více žen, že násilí, kterého se na ní partner dopouští není „normální“, a že si takové jednání nezaslouží nikdo.

Na konci takového setkání záleží zpravidla na zájemkyni, zda má zájem o další spolupráci a pomoc ze strany zařízení. Někdy obětem stačí, že si mohou o své situaci popovídat, že je někdo vyslechne bez odsuzování nebo posměšků, ale vrátí se zpět domů k agresorovi s tím, že si nabízenou pomoc ubytování ještě rozmyslí. Jiné si ponechávají jistou lhůtu na rozmyšlenou, ale největší procentuální část zájemkyň má zájem přestěhovat se co nejdříve.

S takovou zájemkyní je domluveno, že její přijetí musí schválit pracovní tým, případně vedoucí zařízení. Rozhodnutí o přijetí či nepřijetí zájemkyně do pobytového programu je probráno na nejbližší poradě pracovního týmu, nebo v akutních případech po telefonické konzultaci s vedoucí pracovnicí zařízení Helena. Poté je zpětně zájemkyně kontaktována a může se „přestěhovat“ do zařízení. To ovšem není také tak úplně bez komplikací, protože Občanské sdružení Magdalenium nedisponuje žádným dopravním prostředkem a většina obětí nemá vlastní automobil. Z důvodu utajenosti zařízení, nemůže novou uživatelku přivést ani nikdo z rodiny nebo přátel, tudíž je někdy velmi komplikované ženu přestěhovat. Neocenitelnou pomocí bývá využití soukromých aut pracovníků a jejich ochoty pomoci i mimo pracovní dobu.

Pobytový program

Do zařízení je možné přijmout jen osoby, které spadají do cílové skupiny definované vnitřními směrnicemi a nařízeními. Obecně je možné přijmout oběti obchodování s lidmi a oběti domácího násilí. Tyto dvě skupiny je ale potřeba ještě blíže specifikovat na:

- ženy ve věku 18 – 65 let, které jsou způsobilé, soběstačné a jejich zdravotní stav nevyžaduje asistenci nebo bezbariérový přístup,
- matky s dětmi 0 – 18 let, pokud dítě (chlapec) uživatelky dosáhne v průběhu jejího pobytu v zařízení 18 let je povinna mu uživatelka najít jiné ubytování, dcera se v této chvíli stává samostatnou uživatelkou.

Pobytový program začíná v době, kdy je zájemkyně přijata do zařízení a je s ní podepsána Smlouva o poskytnutí přechodného lůžka. V tomto okamžiku je o oběti dále hovořeno jako o uživateli služby. První smlouva je s uživatelkou podepsána na „zkušební“ dobu jednoho týdne. Pokud se v této době uživatelka pracovním nejeví jako riziková, tzn. nadměrně nepožívá alkohol, neužívá jiné návykové látky, nejeví známky žádné psychiatrické diagnózy apod., je s uživatelkou prodloužena smlouva do konce měsíce a poté každý měsíc až po dobu jednoho roku. Ve výjimečných případech lze tuto lhůtu prodloužit, popřípadě uživatelka postoupí do dalšího ubytování v chráněném bytě.

Kromě výše uvedené smlouvy o pobytu jsou dále uživatelce předloženy další písemnosti k podpisu, jako například:

Dohoda mezi uživatelkou a o. s. Magdalenium, ve které se uživatelka zavazuje dodržovat Domácí a provozní řád, nařízení pracovníků, dodržovat utajenost adresy, aktivně se podílet na řešení své situace apod.

Poskytnutí údajů třetím osobám, těmi jsou myšleny státní instituce, vůči kterým má každý pracovník povinnost poskytnout součinnost. Mezi tyto instituce patří Policie ČR, Orgán sociálně právní ochrany dětí, soudy apod. Jakákoli spolupráce ze strany pracovníků o. s. Magdalenium probíhá na základě písemné žádosti, aby nebylo možné zneužít nějaké informace přes telefon.

Seznam zapůjčených věcí, podepisuje uživatelka v případě, že jí chybí důležité věci jako např. lůžkoviny, povlečení, ručníky, utěrky, postýlka, přebalovací podložka, vanička pro dítě apod.

Po podpisu potřebných písemností je uživatelka provedena po zařízení a seznámena s ostatními uživatelkami. Každá uživatelka má společně se svými dětmi pro sebe jeden pokoj. Společnými prostory je kuchyňka, společenská místnost, sociální zařízení a herna.

Povinností pracovnice přijímací každou novou uživatelku je založit veškeré písemné dokumenty pro potřeby sdružení, případně dokumenty, které si uživatelka nechala založit do jejího spisu. Dále je nutné založit složku uživatelky v PC, kam se píše všechny důležité poznatky k dané uživatelce pro lepší orientaci ostatních pracovníků. (Vnitřní dokumenty občanského sdružení Magdalenium , Standard 1 – Cíle a způsoby poskytování sociálních služeb)

Doplňující služby

Každá ubytovaná uživatelka má možnost, v případě jejího zájmu, využít doplňující služby poskytované pracovníky zařízení Helena nebo nasmlouvanými externími odbornými pracovníky. Využití těchto přídatných služeb je zcela dobrovolné a poskytované bezplatně. V praxi se občas stává, že již uživatelka využívá některé z těchto externích služeb v jiném denním zařízení, a i po dobu ubytování v zařízení Helena, dochází do jí zvoleného centra.

Psychologické poradenství

Než začnu popisovat psychologické poradenství, ráda bych uvedla, že stejná psychologička co nejdříve po příchodu uživatelky do zařízení, provede vstupní psychologickou konzultaci, která je pro všechny nově příchozí uživatelky povinná. Na jejím základě může být v případě zjištění nějaké psychiatrické diagnózy, v zájmu bezpečnosti ostatních uživatelky a pracovníků, ukončen pobytový program.

Psychologické poradenství je rozděleno na individuální a skupinové poradenství. Obojí probíhá pravidelně 1x týdně, nebo dle aktuálních potřeb uživatelky. Tento druh poradenství mohou využívat jak ubytované uživatelky, uživatelky, které již ukončily pobytový program, tak i externí uživatelky. Poradenství probíhá v oficiálních prostorách psycholožky, jejíž adresa je veřejná a sídlí v Poradně pro děti, mládež a rodinu v Brně.

Skupinová psychoterapie probíhá 1x týdně s dobou trvání 12 měsíců a má formu otevřeného sezení, kde si oběti mohou navzájem sdělovat své zážitky s domácím násilím, jeho formy, odchodech od násilného partnera, nebo jak se s celou situací vypořádaly. Cílem sezení je ubezpečení uživatelky, že nejsou samy, kdo si něco podobného prožil a zaměřuje se především na jejich psychickou podporu a zvýšení jistoty a sebevědomí.

Sociální poradenství

Je poskytováno sloužící sociální pracovníci a odvíjí se od individuální potřeby uživatelky. Tato služba je poskytována pouze ubytovaným ženám v předem stanovených časech vyhrazených pro toto poradenství. Ve výjimečných případech je možné poskytnout poradenství i mimo vymezenou dobu.

Sociálním poradenstvím se rozumí konzultace aktuálního stavu uživatelky, pomoc při řešení konkrétních problémů nebo sdělení jejich možností při řešení vzniklé situace, např. hledání práce, ubytování, školních zařízení nebo lékařů.

Právní poradenství

Stejně jako u psychologického poradenství i bezplatné právní mohou využívat jak současné, externí, tak i minulé uživatelky. Právní pomoc je zaměřená především na trestní řád a rodinné právo, kdy právnička seznámí konkrétní uživatele služby s jejich právy a možnostmi řešení jejich problémů. Na základě jejich požadavků sepiše trestní oznámení, žádost o rozvod manželství, žádost o svěřeni dětí do péče apod. Využívání právního poradenství je velmi individuální.

Doprovody uživatelék

Doprovody uživatelék zajišťuje sloužící sociální pracovníce nebo pracovníce v sociálních službách. Tuto službu mohou využívat kromě ubytovaných i externí nebo bývalé uživatelky, což se nestává příliš často. K doprovodům uživatelék dochází v případech, když má žena obavy z jednání s pracovníky státních institucí nebo strach ze setkání s agresorem. Tento problém zpravidla bývá zpočátku, kdy se oběť rozhodne od agresora odejít a ten ji čeká na místech, kam musí chodit – zaměstnání, školní zařízení dětí nebo lékaři.

Videotrénink interakcí

Tato služba je z hlediska odborníků v problematice domácího násilí velmi vítaná, z hlediska uživatelék už o něco méně. V podstatě se jedná o natočení běžných situací mezi matkou a dětmi, jejich vzájemných reakcí na pokyny, zákazy, nebo jen běžnou komunikaci. Prostřednictvím natočení na kameru si mohou, zpravidla hlavně matky, prohlédnout svůj styl verbální i neverbální komunikace, postoje a zhodnocení celkové situace a probrat s VTI trenérkou, popřípadě psycholožkou, proč reaguje, tak jak reaguje, zda si myslí, že by šla situace řešit jinak, popř. jak. Společně se snaží najít příčinu zhoršení vztahu s dětmi, výchovnými problémy, nebo nerespektování matky jako autority. Zlepšení vzájemných vztahů s dítětem, nebo přijetí matky dítětem jako autority, je častou zakázkou uživatelék.

Volnočasové aktivity

Jsou zajišťovány pracovníci v sociálních službách, zpravidla externími a slouží k mnohostrannému rozvoji dítěte. Probíhají v době, kdy si uživatelky potřebují vyřídit důležité pochůzky na úřadech, či jiných organizacích, nebo probíhá psychologické či jiné poradenství.

Canisterapie

Je velmi oblíbenou službou jak u dětí, tak i jejich maminek ubytovaných v azylovém domě, kdy do zařízení v pravidelných intervalech dochází canisterapeutka s fenkou Baxie, což je boxerka s terapeutickým výcvikem, kterou si všichni hned oblíbí. Canisterapie jako taková má odvést pozornost dětí od prožitého traumatu, podporuje rozvoj verbální i neverbální komunikace, orientace v prostoru, relaxační techniky i hry dětí s pejskem. V dětech zanechává příjemné pocity a velké zážitky.

Dalšími druhy pomoci, jež Azylový dům Helena svým uživatelkám nabízí je možnost hlídání dětí po dobu, kdy si uživatelka potřebuje vyřídit osobní záležitosti.

Supervize pracovníků

Každé zaměstnání, které je zaměřeno na pomoc lidem v jakékoli tíživé situaci, je nadměrně zátěžové pro pracovníky, kteří ji vykonávají. Tím spíše pokud jsou v dennodenním kontaktu s lidmi, kterým bylo ublíženo jejich nejbližšími, a kteří často na svůj život částečně rezignovali, chybí jim dostatečná vůle k soběstačnému životu a potřebují směřovat i k jednoduchým úkonům. Mezi profese, kde je supervize nejvíce žádanou patří školství, medicína, managementu, a také právě pomáhajících profesí.

Pojmem supervize se rozumí, nikoli kontrolu a hodnocení své práce jinou nezajímavou osobou, ale možnost poskytnout jedinci, týmu nebo pracovní skupině reflektovat odvedenou práci, vzájemné vztahové vazby, a v neposledním případě společně dospět k novým možnostem řešení problematických situací. Dalším cílem supervize může být kromě prevence syndromu vyhoření, také větší uspokojení z odvedené práce, zvýšení její kvality a efektivitu. I když je podstata supervize zaměřená na pracovníky, její účel má být prospěšný i jejich klientům, žákům nebo pacientům.

V našem zařízení probíhá supervize v pravidelných intervalech, a to jednou za 6 týdnů s jedním supervizorem, kterého si pracovní tým zvolí v dlouhodobém horizontu. Pokud je z nějakého důvodu supervizor měněn, vybere se jiný s odpovídající kvalifikací. Na pracovním týmu je po několika sezeních, zda se rozhodnou, že budou s daným supervizorem dále spolupracovat, nebo chtějí jiného. Je důležité, aby se celý

tým shodl na výběru supervizora, a to z důvodu jeho osobních i pracovních kvalifikačních předpokladů a následné dobré spolupráce. Dále mají pracovníci možnost individuálních supervizí, u které mají možnost výběru ze dvou nasmlouvaných supervizorů, ve stejném intervalu jako skupinová. Na každé supervizní sezení si každý člen pracovního týmu připraví téma, nebo problém, který ho v poslední době v pracovním životě zaujal, řešil jej, nebo si myslí, že by bylo dobré najít jiné vhodné řešení určité problematiky. Podle aktuálnosti daného tématu se tým dohodne na jednom, popřípadě dvou tématech a ty v následujícím čase vyhrazeném pro supervizi společně rozebírají. Některé výstupy ze supervizí se projeví i v aktualizacích vnitřních směrnic zařízení.

Syndrom vyhoření

Syndrom vyhoření je úzce spojen s výkonem profesí pracujících s lidmi. Mezi jeho projevy patří zoufalství, apatie či bezmocnost. Pro syndrom vyhoření je typické citové a mentální vyčerpání, jako důsledek dlouhodobého stresu. Na rozdíl od běžných projevů depresí nebo únavy, je syndrom vyhoření spojen výhradně s danou oblastí výkonu práce, pochybnostmi o smyslu této práce, vlastní kvalitě pomoci nebo vyhlídkám do budoucna.

Příznaky syndromu vyhoření:

- emocionální – bezmocnost, popudlivost, beznaděj, sklíčenost,
- životní přístup – nechuť k práci, cynismus, zapomínání, neschopnost soustředit se,
- mezilidské vztahy – vyvolávání konfliktů jak v zaměstnání, tak i v soukromí, uzavírání se do sebe, nechuť k práci s lidmi,
- fyzické – poruchy spánku, zvýšená únava, nechutenství nebo naopak přejídání, zvýšený krevní tlak a další psychosomatické poruchy.

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Stalking>

Příčiny syndromu vyhoření:

Sklon k syndromu vyhoření mají lidé, vykonávající profese pomáhající lidem. Mezi těmito profesemi jsou jedny z nejrizikovějších právě profese jako psychologové a pracovníci sociálních služeb.

Paradoxně velkou nevýhodou při možnosti výskytu syndromu vyhoření je přehnané prvotní nadšení z práce, přehnané nároky na vlastní odvedenou práci, workoholismus, nedostatek odpočinku a relaxace, nedostatečný kontakt s přáteli – lidmi mimo zaměstnání, neschopnost odmítnout další úkoly, nebo špatně zorganizovaný a rozvržený čas a to jak v zaměstnání, tak i mimo něj.

U syndromu vyhoření jde o dlouhodobý, nenápadně se rozvíjející proces, u kterého lze pozorovat několik fází vývoje. Tyto fáze se mohou u jednotlivých případů lehce odlišovat v závislosti na různorodosti lidských povah a osobnostních vlastností. Na základě výzkumů Edelwiche a Brodskyho má syndrom vyhoření následujících 5 fází:

- nadšení – prvotní nadšení pracovníka v novém zaměstnání, kdy si představuje splnění až nereálných cílů, pracuje s velkým nasazením, stává se zcela pohlcený svou prací, často pracuje přesčas na úkor svého aktivního či pasivního odpočinku, či styku s přáteli,
- stagnace – nastupuje po určité odpracované době na dané pracovní pozici, kdy pracovníkovi dochází, že ideály a cíle, jenž si stanovil na počátku, byly přemrštěné a nadhodnocené, slevuje ze svých nároků a začíná se navracet ke svým zálibám,
- frustrace – v tomto stádiu si pracovník poprvé začíná pokládat otázky týkající se významu jeho práce, zpravidla to bývá po opakovaném setkání s klienty, kteří nespolupracují tak, jak si pracovník představuje, byrokratickými problémy, nebo neshodami s nadřízenými pracovníky,
- apatie – nastupuje po období dlouhodobé frustrace, kdy pracovník nemá vliv na frustrující situace dotýkající se jeho osoby, začíná vnímat své zaměstnání jako prostředek k vydělání peněz, v zaměstnání odmítá dělat

věci nad míru svých povinností, získávat nové informace, konzultovat s kolegy pracovní záležitosti, vyhýbá se kontaktu s klienty,

- vyhoření – je posledním stádiem, vyznačuje se psychickým a emocionálním vyčerpáním, nástupem psychosomatických onemocnění, depersonalizace.

(www.psychoweb.cz)

Léčba syndromu vyhoření

Stejně jako u jiných „nemocí“ spojených s psychikou člověka je i u syndromu vyhoření velmi obtížné definovat jeden druh léčby jako ten správný. Případná léčba závisí na míře vyhoření pracovníka, jeho psychické odolnosti, ale také připuštění si existence problému. Někdy si může pracovník pomoci sám, například změnou zaměstnání, přístupem k současné práci, nalezení vhodných relaxačních a volnočasových aktivit. V pokročilých stádiích je na místě se obrátit na pomoc psychologa nebo psychiatra. Výjimkou není ani nasazení vhodných medikamentů, předepsaných psychiatrem.

4.2 Práce s uživatelkami v Zařízení Helena

Práce s uživatelkami – oběťmi domácího násilí je velmi komplikovaný a dlouhodobý proces, který nejde nijak zjednodušit ani urychlit. Zejména pro okolnosti, kvůli kterým uživatelka pomoc vyhledala, tak i pro její aktuální psychický stav. Právě z tohoto důvodu je potřeba, aby byli všichni pracovníci, kteří přicházejí do styku s touto skupinou lidí odborně vyškoleni. To znamená, že všechny sociální pracovnice musí splňovat požadavek vysokoškolského vzdělání se sociálním zaměřením a každý rok musí absolvovat několik seminářů, v celkovém počtu 24 hodin, s tematikou spadající do sociálních prací. U pracovníc v sociálních službách je podmínkou středoškolské vzdělání. Veškeré kritéria pro výběr sociálních pracovníků a pracovníků v sociálních službách vyplývají ze zákona o sociálních službách. (zák. č. 108/2006 Sb. o sociálních službách)

V zařízení Helena mohou sociální poradenství poskytovat pouze sociální pracovníce. Práce jednotlivých pracovníků s konkrétním uživatelem by měla vést k určitému cíli stanovenému samotným uživatelem. Každá uživatelka má možnost volby sociálního pracovníka, s kterým bude daný problém řešit.

Úkolem sociálních pracovníků je pomoc při vedení uživatelky ke stanovení konkrétního cíle, který je ovšem reálné splnit. Kritériem při stanovování cílů by mělo být především to, aby byl cíl jasně definovaný, realistický a vykonatelný v poměrně krátkém časovém horizontu. Pokud uživatelka má cíl, který je založen na dlouhodobé práci, je vhodné tento cíl rozdělit do menších kroků. Více se této problematice budu věnovat v následující kapitole individuálního plánování.

Na stejném principu je také založena spolupráce uživatelky s pracovníci v sociálních službách, které mají na starosti pomoc uživatelkám ve zvládnání každodenních potřeb jako např. otázky hygieny, hospodaření s penězi, vaření nebo úklid.

Individuální plánování

Každá uživatelka má nejpozději do 7 dnů od přijetí přiděleného svého klíčového pracovníka, se kterým bude při následném delším pobytu pracovat na řešení své situace, popřípadě jiných cílů, kterých by chtěla dosáhnout. Někdy dojde k případu, že klíčová pracovníce uživatele z nějakého důvodu nevyhovuje. V takovém případě má uživatelka právo požádat vedoucí zařízení o přidělení jiné sociální pracovníce.

Individuální plánování je společný proces klíčového pracovníka a uživatele, při kterém stanovují, definují reálné cíle, kterých chce uživatel dosáhnout. Dané cíle si stanovuje uživatelka sama, pracovníce ji pouze vede, aby byly cíle reálné. Dále si společně stanoví časový úsek, během kterého uživatel bude na dosažení cíle pracovat. Důležitým aspektem, jenž je potřeba si uvědomit hned na počátku je to, co je potřeba pro splnění úkolu vykonat a jaké rizika a komplikace mohou uživatelku při plnění daných cílů potkat.

První sezení individuálního plánování by se mělo uskutečnit do 2 týdnů od přijetí uživatelky do pobytového programu a pak v pravidelných intervalech, kdy je doba mezi jednotlivými sezeními maximálně 6 týdnů. Ve výjimečných případech lze s individuálním plánováním počkat do doby, než se uživatelka stabilizuje. Jednotlivá sezení pracovnice s uživatelkou probíhají v předem stanovených termínech, které navrhuje sociální pracovnice, ale uživatelka s daným termínem souhlasí. O každém sezení je pořízen zápis sociální pracovnicí, který uživatelka na konci sezení podepíše. Délka každého sezení je 30 – 60 minut.

Na následujícím sezení uživatelka s pracovnicí společně hodnotí, zda se uživatelce podařilo splnit úkoly, které si stanovila na posledním sezení, s jakými překážkami se setkala, v případě zjištění nereálnosti cíle jí pomůže pracovnice stanovit nový. Při individuálním plánování by mělo být prioritou pozitivní motivace uživatelky.

Zásady při rozhovoru klíčové pracovnice a uživatelky při individuálním plánování:

- sezení se účastní pouze daná klíčová pracovnice a uživatelka,
- klíčová pracovnice se snaží navodit přátelskou atmosféru, příjemné prostředí,
- klíčová pracovnice dodržuje nonverbální a verbální zásady rozhovoru – stejná výše očí, přiměřená vzdálenost, srozumitelné vyjadřování, nepřerušování,
- klíčová pracovnice musí mít na mysli společný zájem – tj. jakým způsobem bude cíle dosaženo, jaká jsou možná rizika, zisky i ztráty při plnění cílů, jak budou případná rizika řešena.

Cyklus a organizace individuálního plánování

Individuální plánování lze rozdělit do 4 etap:

- zkoumání situace

Zkoumáním situace se rozumí skutečnost, jak samotná uživatelka chápe a rozumí stavu, ve které se nachází. Jak vnímá roli klíčového pracovníka, jenž mu má být nápomocen. V této fázi je nejdůležitějším aspektem navázání důvěry v pracovníka, která je velmi důležitá pro efektivitu následujících sezení. V této fázi je potřebné ujasnění představy uživatelky o její budoucnosti.

- plánování

Plánování chápeme jako pojmenování stavu změny a plánování její realizace. Tzn. Je potřeba naplánovat a pojmenovat cíl, určit jak daného cíle dosáhnou a rozdělit do menších dílčích kroků. V této fázi je také důležité zhodnotit míru rizik při plnění jednotlivých úkolů ve stanoveném termínu.

- realizace plánu

V této fázi se jedná o společnou práci uživatele a pracovního týmu AD – zařízení Helena. Velmi důležitý je neustálý kontakt s uživatelkou, s čím potřebuje pomoci a co zvládne sama. Pokud se nejedná o případy, kdy by si uživatelka mohla výrazně ztížit svoji situaci, je dobré nechat ji, prožít si důsledky svého rozhodnutí, jako prostředek k vytvoření si vlastní zkušenosti.

- revidování

Tato fáze je brána jako závěrečné zhodnocení individuálního plánování. Na základě hodnocení dosavadní spolupráce se bude odvíjet další spolupráce uživatelky a klíčové pracovnice. Cíl je v této fázi buď zcela naplněn, v tomto případě může dojít k ukončení pobytu uživatelky, nebo je naplněn jen částečně, kdy dochází ke stanovení nového cíle a opakování celého cyklu plánování. (Standard 5 - Individuální plánování průběhu sociální služby)

5. Praktická část

V této části mé diplomové práce se zabývám výsledky výzkumu zaměřeného na pohled sociálních pracovníků a pracovníků v sociálních službách na problematiku domácího násilí, existenci azylových domů s utajenou adresou či práci s uživatelkami.

5.1. Metody a cíle výzkumu, stanovení hypotéz

Za cíl empirické části mé diplomové práce jsem si stanovila provedení výzkumu mezi sociálními pracovníci a pracovníci v sociálních službách zaměstnanými v Azylovém domě s utajenou adresou – zařízení Helena.

Výzkum jsem zaměřila na zjištění názorů a zkušeností zaměstnanců Azylového domu Helena na samotnou existenci a význam azylových domů s utajenou adresou, vztah k uživatelkám služby jako specifické skupině a vztahy jednotlivých pracovníků k vlastnímu sebevzdělávání a vzájemným pracovním vztahům. Pokusím se odpovědět především na tyto otázky: „Jaký je pohled pracovníků v Zařízení Helena na potřebnost azylových domů s utajenou adresou? V čem pracovníci vidí specifika obětí domácího násilí?“

Pro svůj výzkum jsem použila dotazník se strukturovanou formou otázek. Forma a délka odpovědí respondentů je volná, aby nebyly odpovědi dotazovaných jakkoli svázány nebo jinak omezeny.

Dotazníky jsou jednou z metod zjišťování informací ve větší nebo i menší skupině osob. Na základě vyhodnocení zjištěných informací dochází k vyhodnocení daných skutečností, ať už se jedná o názory, postoje či preference. V případě, že má papírovou nebo elektronickou formu, se zpravidla jedná o jednoúčelový formulář.

Na základě svých zkušeností z praxe jsem v rámci výzkumu stanovila následující hypotézy:

Hypotéza č. 1: Azylová zařízení s utajenou adresou jsou velmi důležité při řešení problematiky domácího násilí.

Hypotéza č. 2: Ženy – oběti domácího násilí pocházejí z různých sociálních vrstev a věkových skupin.

Dotazník jsem formulovala tak, aby mnou stanovené hypotézy potvrdil nebo vyvrátil a je rozdělen do tří částí týkajících se:

- Azylového domu – zařízení Helena,
- uživatelé,
- zaměstnanců.

Každá výše zmíněná část obsahuje tři otázky. Na všechny otázky odpovídali pouze zaměstnanci Zařízení Helena, kterými jsou čtyři sociální pracovníce a jedna pracovníce v sociálních službách. Počet vyplněných dotazníků, které se vyplněné vrátily, odpovídá počtu všech pracovníků Azylového domu Helena.

Metody pro zpracování

Tento výzkumný projekt je založen na principu kvalitativního výzkumu. Všem pracovnícím jsem zaslala strukturovaný dotazník, na který písemně odpovídaly. Výsledky na základě vyplněných dotazníků jsem zpracovala prostřednictvím otevřeného kódování. Prostřednictvím těchto metod jsem se pokusila zjistit názor a jaké jsou zkušenosti pracovníků s problematikou domácího násilí.

Kvalitativní výzkum

Dle Wikipedie: „Pojem kvalitativní výzkum označuje výzkum, který se zaměřuje na to, jak jednotlivci a skupiny nahlízejí, chápou a interpretují svět. Podle jiných kritérií může být jako kvalitativní výzkum označován takový výzkum, který neuplatňuje statistických metod a technik. V tomto pojetí je v opozici k výzkumu kvantitativnímu, v praxi psychologického a sociologického výzkumu jsou oba přístupy nejčastěji doplňkem jeden druhého.“

(http://cs.wikipedia.org/wiki/Kvalitativn%C3%AD_v%C3%BDzkum)

Podstatou kvalitativního výzkumu je přiblížení náhledu zkoumaných subjektů na předmět, jenž je v centru zkoumaného jevu. Je využíván náhledu do běžných situací zkoumaného vzorku, porozumění jejich významu v daném sociálním kontextu.

Při provádění kvalitativního výzkumu se nijak uměle nesnižuje počet proměnných ani vztahy mezi nimi, ale o jejich redukování rozhodují samotné zkoumané subjekty. U tohoto typu výzkumu jsou upřednostňovány otevřené a nestrukturované výzkumné plány, kdy analýza dat vychází z velkého množství informací při menším počtu subjektů. Důraz se klade na reálné celky, vzájemné vztahy mezi jednotlivými aktéry a konkrétní případy.

Důležitým prvkem kvalitativního výzkumu je utvoření holistického obrazu zkoumaného jevu, zachycení přesného popisu subjektů a jejich interpretace.

Otevřené kódování

Jedná se o daný postup, který podrobně rozebírá konkrétní zkoumaný text. Probíhá při něm označování jednotlivých pojmů, jež se v daném textu vyskytují, a ke každému z nich je přiřazen kód. Následně dochází k seskupování těchto pojmů do kategorií, což je nazýváno jako kategorizace.

5.2 Výsledky otevřeného kódování

Kódováním a sloučením zjištěných informací jsem dospěla k následujícím kategoriím s příslušnými subkategoriemi.

1.Kategorie: Zařízení s utajenou adresou = větší bezpečnost pro oběti domácího násilí

Subkategorie č. 1: Význam utajená adresa pro oběti domácího násilí

Všechny pracovnice se shodly v názoru, že utajená adresa při řešení problematiky domácího násilí je bezpodmínečnou nutností z důvodu ochrany obětí před agresory.

„Myslím si, že jich je hlavně málo a mělo by jich být mnohem víc. Jejich nynější kapacita je nedostatečná. „

“Jsou to zařízení, o kterých není moc slyšet, a proto nemají takovou podporu a někteří lidé se o nich ani nedozvědí, větší osvěta (např. na školách) by rozhodně neškodila.“

Subkategorie č. 2: Potřeba utajené adresy

Všechny pracovnice se shodly na tom, že existence utajené adresy je potřeba.

Subkategorie č. 3: Specifika azylového domu s utajenou adresou

Pracovnice vidí jako největší specifikum azylových domů s utajenou adresou především v tom, že je pachatel nemůže najít na základě toho, že bude obcházet azylová zařízení a zkoušet, zda se tam oběť nenachází. Hlavní výhodu vidí tedy v tom, že adresa není nikde na veřejnosti zjistitelná. Dále považují za nezanedbatelnou přednost vytyčení obětí domácího násilí jako cílové skupiny. Na základě toho, jsou pak všichni zaměstnanci odborně vyškolení na práci s touto cílovou skupinou a mohou jim nabídnout kvalifikovanější pomoc.

„Bezpečnost, uživatelky se mohou v bezpečí lépe soustředit na řešení své situace a více se věnovat svým dětem.“

„Specifikum je především jejich utajená adresa, kterou nikdo nezná, nedá se nikde vyhledat. Oběť se zde může cítit více bezpečně. Pracuje zde vyškolený personál v oblasti domácího násilí – sociální pracovníci, psycholog, právník, pracovníci s sociálních službách, kteří vědí jak uživatelce nejlépe pomoci a jakým způsobem s ní pracovat, aby se po čase mohla opět začlenit do běžného života bez násilí.“

2. Kategorie: Domácí násilí se může týkat všech žen bez rozdílu vzdělání, věku, sociálního postavení nebo náboženství

Subkategorie č. 1: Specifika obětí domácího násilí

Pracovnice se shodly v tom, že hlavním specifikem obětí domácího násilí je jejich submisivní postavení ve vztahu a závislost na partnerovi. A to jak závislost psychická tak i ekonomická.

„Svojí závislostí na agresorovi a jeho penězích, také svojí submisivitou.“

„Určitě vším. Je u nich velká psychická závislost na agresorovi se kterou se musí pracovat. Často k nám přicházejí ve velice špatném psychickém stavu nebo se jejich psychika zhoršila v důsledku letitého týrání a ponižování. Často také trpí pocitem, že vše co se u nich doma dělo je jejich vina. „

Subkategorie č. 2: Informovanost obětí o domácím násilí není dostatečná

Z odpovědí všech pracovníc vyplývá, že dokud žije žena v násilném vztahu, tak není dostatečně schopná pochopit situaci, ve které se nachází. Jistý náhled dostává až po příchodu a následujícím pobytu v zařízení, za pomoci pracovníc azylového domu.

„V zařízeních už ano, ale jinak rozhodně ne. Neví kam se mohou obrátit a proto volají policii.“

„V našem zařízení ano.“

Subkategorie č. 3: Domácí násilí se netýká jen žen z nižších sociálních vrstev

Dle všech respondentů sociální prostředí nebo vzdělání ženy nehraje rozdíl v tom, zda spadá do rizikové skupiny či nikoli. Ačkoli pracovníce v některých případech uznávají, že většina zájemkyň o pobytový program pochází z nižších sociálních vrstev.

„To nevím, to je velmi různé, jsou tu vysokoškolačky a ženy pouze se základním vzděláním, ze více či méně zaopatřených rodin i z chudých poměrů, z větší části bych ale řekla, že převládá nižší sociální vrstva.“

„Týká se to všech žen. Nezáleží na tom, z jaké sociální vrstvy žena pochází.“

3. Kategorie: Pro práci s uživatelkami je nutný individuální přístup

Subkategorie č. 1: Zpočátku je nejdůležitější stabilizace uživatelky

Po přijetí do pobytového programu je nejdůležitějším krokem stabilizace uživatelky, její podpora, pochopení její situace. Teprve později může začít jakýkoli poradenský proces.

„Přístup je ohleduplný, chápavý, tolerantní a vstřícný, uživatelka se do ničeho ze začátku nenutí a nechává se trochu aklimatizovat.“

„Především empatie, vyslechnutí, podpora, nechaný prostor k odpočinku uživatelky. Pomůže se jí zorientovat v její situaci, stanoví se další kroky pro řešení její situace (domluví se právní konzultace, psychologická konzultace, pomoc pracovníc vyřídit sociální dávky...).“ Důraz je také kladen na bezpečnost uživatelky. Je pracováno na bezpečnostním plánu (jak předcházet střetnutí s agresorem, co v takovém případě dělat...).

Subkategorie č. 2: Na obětech domácího násilí je zpravidla pácháno stejnou měrou jak fyzické tak i psychické násilí

Pracovnice se shodují na tom, že závažnější je psychické týrání, a to jak z důvodu obtížné prokazatelnosti, tak i jeho následků. Co se týče častějšího výskytu jedné nebo druhé formy násilí, tak většinou zastávají názor, že jsou obě formy velmi úzce provázány. Alespoň u uživatelk přijatých do pobytového programu zařízení Helena.

„Většinou jsou oboje, takže to nemůžu soudit, rozdíl jsem nepoznala, ale to je možná tím že nejsem v praxi dlouho.“

„Psychické násilí je mnohem horší, těžko se prokazuje, protože na ženě nejsou vidět rány po napadení, nemá po těle modřiny. Psychika se dává těžko do pořádku. Je zde třeba dlouhodobá psychoterapie. Často jde ale domácí násilí ruku v ruce jak psychické tak fyzické násilí.“

Subkategorie č. 3: Každý pracovník by měl cítit oporu u kolegů

Všechny pracovnice se shodují na tom, že by měly jako tým vystupovat jednotně. A to jak ve vztahu k uživatelkám, tak i ve vztahu k veřejnosti.

„Určitě, jednotný přístup při práci s uživatelkami je důležitý, proto jsou metodiky, podle kterých všechny postupujeme, je ale samozřejmě brát na zřetel individuální přístup k uživatelkám i jejich dětem. Všichni pracovníci by měli cítit oporu v ostatních.“

„Ano, tým by měl být pro všechny pracovníky oporou.“

Závěr

Cílem mé diplomové práce bylo přiblížit problematiku domácího násilí z pohledu sociálního pracovníka. Konkrétněji jsem se zaměřila na pohled sociální pracovníce pracující v azylovém domě s utajenou adresou působícím na území města Brna. Myslím, že by mělo být minimálně zarážející, že je to jediný azylový dům pro oběti domácího násilí s neveřejnou adresou pro celou jižní Moravu. Tato skutečnost je smutným faktem i přes výstupy mnoha odborníků zabývajících se touto problematikou již několik let, kteří neustále poukazují na potřebnost těchto zařízení. Jejich důležitost spočívá především v tom, že pokud oběť agresora sama nekontaktuje nebo předejde nechtěnému setkání na předem vytipovaných místech, je pro agresora nemožné oběť nějakým způsobem najít a osobně ji konfrontovat. V případě jejího vyhledání agresorem není totiž ohrožena jen samotná oběť, popřípadě její děti, ale i pracovníce a ostatní uživatelky.

Nezbytnou součástí mé diplomové práce bylo především studování odborné literatury a dalších odborných publikací řešících danou problematiku.

V praktické části dále interpretuji poznatky zjištěné provedeným výzkumem, které jsem podrobila analýze. V této části diplomové práce jsem si stanovila dvě hypotézy, a na základě vyhodnocení výsledků provedeného výzkumu jsem dospěla k následujícím závěrům.

Hypotéza č. 1: Azylová zařízení s utajenou adresou jsou velmi důležité při řešení problematiky domácího násilí.

Hypotéza č. 2: Ženy – oběti domácího násilí pocházejí z různých sociálních vrstev.

Výsledky výzkumu vyplývající z odpovědí jednotlivých pracovníků jednoznačně potvrzují mou první hypotézu, tedy, že azylové domy s utajenou adresou jsou nezbytnou součástí při řešení problematiky domácího násilí. Důležitost utajeného bydlení spočívá především v tom, že se oběti cítí v takových zařízeních bezpečně, což výrazně napomáhá procesu psychické stabilizace oběti. První hypotéza byla potvrzena.

U druhé hypotézy jsem se zabývala zjištěním, zda pocházejí oběti domácího násilí jen z určité sociální vrstvy. V tomto případě se také potvrdilo mé tvrzení, že oběti pocházejí z různých sociálních vrstev. Druhá hypotéza byla také potvrzena.

Z provedeného výzkumu a především odpovědí dotázaných respondentů vyplývá, že problematika domácího násilí je i přes dosavadní medializaci stále velmi nebezpečný problém ohrožující na zdraví a v některých případech i životě mnoho žen a jejich dětí. Bohužel i přes závažnost této problematiky, je stále nedostatek azylových zařízení s utajenou adresou, které jsou i dle dotázaných pracovníků při řešení této problematiky a pomoci obětem domácího násilí opravdu potřebné.

Na základě odpovědí dotázaných pracovníků je patrné, že opravdu nezáleží na věku, náboženském, politickém či kulturním vyznání, vzdělání ani sociální vrstvě, ve které oběť i agresor žijí, neboť problematika domácího násilí protkává celé společenské spektrum. Z jejich výpovědí je i patrné, že psychické násilí jde ruku v ruce s fyzickým. To je sice snadněji prokazatelné, na základě fyzických symptomů, ale pro další život oběti je mnohem závažnější psychické násilí, z kterého se vzpamatovávají mnohem déle.

Práce sociálních pracovníků se některým lidem může zdát banální nebo zbytečná, ale opak je pravdou. Pro práci s takovou specifickou cílovou skupinou je důležité, aby v zařízeních pracovali odborně vyškolení profesionálové, pro které je zaměstnání „posláním“ a kromě poznatků získaných na nejrůznějších školeních a seminářích, je třeba se řídit také empatií a přirozenou citlivostí. Každá oběť totiž prožívá traumatickou situaci odlišně, a proto je třeba vycítit, kdo a jaký přístup zrovna potřebuje.

Resumé

V mé diplomové práci se zabývám pohledem sociálních pracovníků na problematiku domácího násilí, pomoci jeho obětem a práci s nimi. Jejím cílem je zmapovat poskytování pomoci obětem a potřebnost azylových domů s utajenou adresou.

V teoretické části jsem se věnovala obecnému pohledu na problematiku domácího násilí, jeho formám, znakům, mýtům a jednotlivým fázím průběhu. V další kapitole jsem se snažila přiblížit a specifikovat jednotlivé aktéry, ve které figurují oběť, agresor a děti, co by svědci násilí. V této kapitole bylo důležitým faktorem to, že jak oběť, tak i agresor přejímají vzorce chování ve své primární rodině a následně je uplatňují i v dospělosti. To znamená, že pokud dívka žila s násilnickým otcem je pravděpodobné, že v dospělosti bude v případě vztahu s násilným partnerem opět obětí, a u chlapců je naopak vyšší pravděpodobnost, že budou sami agresory. I z tohoto důvodu je důležitá osvěta v co nejranějším věku, aby bylo možné zastavit kolo násilí přenášejíci se z generace na generaci.

Dále jsem se věnovala formám pomoci obětem domácího násilí a to jak státních tak především nestátních organizací. Kromě jiných jsem se především zaměřila na Azylový dům – zařízení Helena, což je zařízení s utajenou adresou, provozovaným občanským sdružením Magdalenium. V jednotlivých podkapitolách se věnuji popisu samotného občanského sdružení, personálnímu zajištění, formám pomoci nabízených prostřednictvím tohoto zařízení nebo činnosti jednotlivých pracovníků. V této kapitole jsem považovala za důležité mimo jiné zmínit i důsledky práce s touto rizikovou skupinou, v podobě syndromu vyhoření a jeho prevenci v podobě supervize.

Výzkumnou část práce jsem zaměřila na sdělené poznatky z praxe mých kolegyně – sociálních pracovníc a pracovnice v sociálních službách na práci s oběťmi domácího násilí, jejich pohledu na danou problematiku a především potřebu existence zařízení s utajenou adresou.

V praktické části jsem si stanovila dvě hypotézy, které byly prostřednictvím rozboru výsledků aplikovaného dotazníku potvrzeny.

I přes skutečnost, že již určitou dobu pracuji ve výše zmíněném azylovém domě, bylo zpracování tohoto tématu velmi přínosné jak pro mě, tak i pro ostatní pracovnice Zařízení Helena. Díky provedenému výzkumu, jehož výsledky mě nijak zásadně nepřekvapily, jsem mohla zjistit náhled také ostatních kolegyň na zkoumanou problematiku. Nově zjištěné informace využiji nejen já, ale mohou být přínosem i pro ostatní pracovnice i celé zařízení.

Anotace

Diplomová práce je zaměřená na problematiku domácího násilí a pohled na něj z pozice sociálního pracovníka. Celá práce je rozdělená do dvou částí – teoretické a praktické.

V teoretické části, která je rozdělená do tří kapitol, věnuji svoji pozornost problematice domácího násilí z obecného hlediska – jeho charakteristice, formám, znakům, aktérům domácího násilí – oběti, agresorovi, svědkům, jejich charakteristikám a práci s nimi. V další kapitole se věnují popisu azylového domu, práci pracovníků s oběťmi a možnostem pomoci prostřednictvím služeb.

V praktické části byl jako forma výzkumu proveden kvalitativní výzkum, jež byl provedený se zaměstnanci azylového domu. Prostřednictvím tohoto výzkumu je přiblížena problematika domácího násilí, jeho jevů, příčin a důsledků osob žijících v zařízení a také popisuje zkušenosti pracovníků pracujících v zařízení.

Annotation:

The thesis is focused on the issue of domestic violence and viewpoint to this issue from the position of social worker. The thesis is divided into two parts - theoretical and practical.

In the theoretical part, which is divided into three chapters, I give my attention to the issue of domestic violence from the general viewpoint - their characteristics, forms, signs and the persons involved in domestic violence - a victim, aggressor, witnesses - also their characteristics and working with them. In the next chapter I concentrate on the description of the asylum house, employee's working with witnesses and the opportunities to help through the services.

In the practical part there was done a qualitative research which was implemented with the asylum house's employees. The topic of domestic violence is introduced through the medium of this research, their appearances, causes and consequences of people living at the facility. The research also describes the experience of asylum house's employees working in that facility.

Klíčová slova:

Domácí násilí – oběť – agresor- děti – svědci domácího násilí - azylový dům - sociální pracovník

Keywords:

Domestic violence – victim – aggressor - children - witnesses of domestic violence -asylum house - social worker

Literatura a prameny:

Právní předpisy:

- [1] Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách.
- [2] Zákon č.135/2006 Sb., Zákon, kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím.
- [3] Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník.
- [4] Závazný pokyn PP č. 179/2006, ze dne 27. listopadu 2006, kterým se stanoví postup příslušníku Policie.

Publikace:

- [5] BEDNÁŘOVÁ, Z., MACKOVÁ, K., PROKEŠOVÁ, H., *Studijní materiál o problematice domácího násilí pro pracovníce a pracovníky orgánů sociálně – právní ochrany dětí*. Praha: MPSV, 2006. 139 s. ISBN 80-86878-50-3.
- [6] BEDNÁŘOVÁ, Z., MACKOVÁ, K., WUNSCHOVÁ, P., BLÁHOVÁ, K., *Domácí násilí: Zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, 2009. 92 s. ISBN 978-80-254-5422-0.
- [7] ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. a kolektiv. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: Příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada, 2007. 191 s. ISBN 978-80-247-2014-2.
- [8] GJURIČOVÁ, Š., KOCOURKOVÁ, J., KOUTEK, J. *Podoby násilí v rodině*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2000. 104 s. ISBN 80-7021-416-3.
- [9] KOLEKTIV AUTORŮ. *Manuál pro pracovníky azylových domů – účastníky projektu Kormidlo*. Praha: MJF, 2002. ISBN 80-86284-26-3.
- [10] KOLEKTIV AUTORŮ. *Sborník textů k problematice domácího násilí*. Vyd. 1. Praha: Centrum sociálních služeb, 2010. 166 s.

- [11] MATĚJČEK, Z. a kol. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha, Avicenum, 1995.
284 s. ISBN 80-7169-192-5.
- [12] PIKÁLKOVÁ, S. *Mezinárodní výzkum násilí na ženách – Česká republika/2003: příspěvek k sociologickému zkoumání násilí v rodině*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2004.
- [13] ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Krizová intervence pro praxi*. Praha: Grada, 2004. 197s.
ISBN 80-247-0586-9.
- [14] VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1999. 444 s. ISBN 80-7178-214-9.
- [15] VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2004. 872 s. ISBN 80-7178-802-3.
- [16] VOŇKOVÁ, J. *Vaše právo (První pomoc ženám, obětem domácího násilí.)* Vyd. 5. Praha: profem, o. p. s., 2006. 67 s. ISBN 978-80-903626-4-2.
- [17] VOŇKOVÁ, J., SPOUSTOVÁ, I. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Praha: profem, 2004. 194 s. ISBN 80-239-2106-1.

Časopisy:

- [18] ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Domácí násilí [online]. c2006. *Časopis Kriminalistika: čtvrtletník pro kriminalistickou teorii a praxi*. 2006, 3. Dostupné na:
<http://www.mvcr.cz/casopisy/kriminalistika/2004/0404/cirtkova_info.html>. ISSN 1210-9150.
- [19] ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Psychologické poznatky k nebezpečnosti pronásledování (stalking)* [online]. c2004. *Časopis Kriminalistika: čtvrtletník pro kriminalistickou teorii a praxi*. 2004, 4. Dostupné na:
<http://www.mvcr.cz/casopisy/kriminalistika/2004/0404/cirtkova_info.html>. ISSN 1210-9150.

Jiné zdroje:

[20] Doporučení Rady Evropy R(85)4 o násilí v rodině z 26.3.1985. Dostupné na:
<http://www.portal.cz/scripts/detail.php?id=5043>.

[21] Domácí násilí, BKB, Praha, 2002 in: Metropolitní Policie, Velká Británie. Dostupné na: www.cls.cz/dokumenty/proferm.pdf.

[22] Mezinárodní konference k problematice domácího násilí, Praha, 2010.

[23] Vnitřní dokumenty občanského sdružení Magdalenium , Standard 1 – Cíle a způsoby poskytování sociálních služeb.

[24] Vnitřní dokumenty občanského sdružení Magdalenium , Standard 5 - Individuální plánování průběhu sociální služby.

[25] Vnitřní dokumenty občanského sdružení Magdalenium, Metodika - Krizový plán oběti.

Webové stránky:

[26] <http://cs.wikipedia.org/wiki/Stalking>

[27] http://www.llp.cz/files/file/analyza_deti.pdf

[28] <http://www.donalinka.cz/nova-praxe/metoda-sara-dn>

[29] <http://www.psychoweb.cz>

[30] <http://www.syndrom-vyhoreni.psychoweb.cz/syndrom-vyhoreni-uvod/faze-vyhorivani>

[31] <http://www.mincava.umn.edu/documents/herstory/herstory.html>

[32] http://www.mvcr.cz/casopisy/kriminalistika/2004/0404/cirtkova_info.html

[33] http://cs.wikipedia.org/wiki/Kvalitativn%C3%AD_v%C3%BDzkum

Seznam příloh:

Příloha č. 1: Personální zajištění o. s. Magdalenium	1
Příloha č. 2: Aplikovaný dotazník	4

Příloha č. 1: Personální zajištění o. s. Magdalenium

Koordinátor projektu

Pro tuto pozici je potřeba vysokoškolského vzdělání. Koordinátorka zajišťuje:

- Realizaci a financování projektů.
- Koordinaci činnosti pracovníků AD – zařízení Helena a AD – zařízení Magdalenium.
- Spolupracuje s institucemi státní i nestátní samosprávy, dalšími nevládními organizacemi.
- Zpracovává odborné materiály a výroční zprávy o činnosti zařízení spadající pod o. s. Magdalenium.
- Kontroluje docházku pracovníků AD – zařízení Helena a Magdalenium, připravuje měsíční rozpisy služeb, zodpovídá za práci všech zaměstnanců, provádí kontrolu zařízení, zajišťuje odstranění případných nedostatků.
- Připravuje podklady pro mzdovou účetní, podklady pro kontroly ze strany donátorů a státních institucí, vede pokladnu a je zodpovědná za přijímání darů, vystavení darovacích smluv a jejich profinancování ve prospěch projektů o. s. Magdalenium.

Vedoucí AD - zařízení Helena

Musí splňovat požadavek vysokoškolského vzdělání a je pověřena:

- Zajištěním zdárného chodu a provozu zařízení Helena.
- Kontrolou, koordinací a vedením interních a externích sociálních pracovníků a pracovníků v sociálních službách.
- Stanovuje termíny porad a supervizních sezení a zajišťuje řádné z porad sociálních pracovníků.
- Stavem lékárny, jejím obsahem a expirací léků.
- Zastupováním o. s. Magdalenium ve sdružení neziskových organizací Koordona.

- Dodržováním hygienických nařízení a předpisů o bezpečnosti práce na pracovišti, aktualizaci a seznámení ostatních pracovníků s novými předpisy.
- Přijímají a řešení stížností ze strany uživatelů.
- Poskytováním sociálně-právního a sociálně-pedagogického poradenství, provádění sociálně-výchovné prevence a sociálních prací s jednotlivci nebo skupinami.

Sociální pracovníce

Vykonávání této pracovní pozice je opět podmíněno vysokoškolským vzděláním. Všechny sociální pracovníce mají své základní povinnosti, které jsou pro všechny stejné, a navíc má každá pracovníce své individuální povinnosti, dle jejích osobních předpokladů a dovedností. Mezi společné povinnosti patří:

- Individuální plánování s uživatelkami služby, vedení individuálního plánu z titulu klíčové pracovníce.
- Poskytování sociálně-právního a sociálně-pedagogického poradenství, provádění sociálně-výchovné prevence a vykonávání sociální práce s jednotlivci nebo skupinami.

Do individuálních povinností jednotlivých sociálních pracovníc je zahrnuto:

- Zastupování o. s. Magdalenium v komunitním plánování města Brna – IDT.
- Tvorba a aktualizace metodik.
- Zálohování dat a kompletování statistických údajů vztahujícím se k uživatelům služby.
- Koordinace oprav, evidování a skartace dokumentů obsahující osobní údaje.
- Evidování, roztřídění a přidělení věcných darů, zejména ošacení.

Pracovnice v sociálních službách

Pro výkon práce na této pozici postačuje dokončené středoškolské vzdělání. Pracovními povinnostmi pracovníků je řídit se pokyny vedoucí a sociálních pracovníc v následujících oblastech:

- Pomoc při přípravě stravy, péči o dítě.
- Návuk a dodržování hygienických návyků, úklidu a praní prádla.
- Kontrola při dodržování domácího a provozního řádu.
- Podpora soběstačnosti, pomoc při využití volného času.
- Vedení volnočasových aktivit.

PR manager

- Má za úkol podporu mediálního obrazu sdružení, přípravu tiskových zpráv, aktivní i pasivní komunikaci s médii.
- Přenáší cíle, aktivity a výsledky práce s uživateli k odborné i laické veřejnosti.

Příloha č. 2: Aplikovaný dotazník

Azylový dům – zařízení Helena:

Co si myslíte o azylových domech s utajenou adresou?

Jsou skutečně potřeba?

Jaká jsou jeho specifika?

Uživatelky:

Čím jsou oběti domácího násilí specifické?

Jsou oběti domácího násilí dostatečně informovány o problematice a své situaci?

Jaký typ žen se nejčastěji stává obětí domácího násilí?

Zaměstnanci:

Jaký je přístup pracovníků k nově přijaté uživatelce?

Je rozdíl při práci s uživatelkami, které byly týrány fyzicky nebo psychicky?

Je důležité při tomto povolání pracovat týmově?